e | rara

www.e-rara.ch

Band 5

Commentariorum Hieronymi in Matthaeum liber tertius

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

A porale panē, ſed traditiones peruerſas, & hæretica ſignificat dogmata: quare & cibi quibꝰ nutritus eſt populus dei, non ueram doctrinā integramqꝫ ſignificent? Quærat aliquis & dicat: Quomodo panes nō habebant, qui ſtatim īpletis ſeptē ſportis, aſcēderūt in nauiculā: & uenerunt in fines Magedan: ibiqꝫ audiūt nauigātes, ꝙ cauere debeant a fermēto phariſæorū & ſadducæorum? Sed ſcriptura teſtatur qđ obliti ſint eos ſecū tollere. Hoc eſt fermentū, de quo & Apoſtolus loquiꝉ: 1.Cor.5.b Modicum fermentū, totā maſſam corrumpit. Iſtiuſmodi fermētum qđ omni ratione uitandum eſt: habuit Marcion & Valentinus & oēs hæretici. Fermētū hanc uim habet: ut ſi farinæ mixtū fuerit: qđ paruum uidebatur, creſcat in maiꝰ, & ad ſaporē ſuum uniuerſam conſperſionē trahat: ita & doctrina hæretica: ſi uel modicā ſcintillam in tuū pectus iecerit, in breui ingens flamma ſuccreſcit: & totam hominis poſſeſſionē ad ſe trahit. B Deniqꝫ ſequitur: Tunc intellexerunt, quia non dixiſſet cauendum a fermento panum, ſed a doctrina phariſæorum & ſadducæorum.

tis? Nondum intelligitis, neqꝫ recordamini quinqꝫ panum quinqꝫ milium hominū: & quot cophinos ſumpſiſtis? Neqꝫ ſeptem panum quatuor milium hominum: & quot ſportas ſumpſiſtis? Quare non intelligitis: quia non de pane dixi uobis: cauete a fermēto phariſæorum & ſadducæorum. Tunc intellexerunt: quia non dixerit, cauendum a fermēto panum, ſed a doctrina phariſæorum & ſadducæorum.

a VEnit aūtem Ieſus in partes Cæſareæ Phi-
b lippi: & intērrogabat diſcipulos ſuos, dicēs:
Quem dicunt homines eſſe filium homi-
c nis? At illi dixērūt: Alij Iohannē baptiſtam, alij autem
Heliam: alij ꝟo Hieremiam, aut unum ex prophetis.
d Dicit illis Ieſus: Vōs autem quem me eſſe dicitis? Re-
ſpondens Simon Petrus, dixit: Tu es chriſtus filius dei
e uiui. Reſpōndens autē Ieſus dixit ei: Beatus es Simon
Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: ſed pa-
f g ter meus qui in cœlis eſt. Et egō dico tibi: quiā tu es Pe-
trus: & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam:
h & pōrtæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Et dabo tibi

¶ Commentarij ſecundi in Matthæum finis.

¶ COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MATTHAEVM LIBER TERTIVS.

VEnit ieſus in partes cęſareę philippi. Philippus iſte eſt frater Herodis: de quo ſupra diximus, tetracha Itureæ & Traconitidis regionū: qui in honorem Tyberij cæſaris, cæſaream Philippi, quæ nunc Paneas diciꝉ, appellauit: & eſt in prouincia Phœnicis, imitatus Herodem patrem: qui in honorē Auguſti cæſaris appellauit cæſaream, quæ prius turris Stratonis uocabatur: & ex nomine filiæ eius Iuliadem trans Iordanē extruxit. Ille locus eſt cæſareæ Philippi, ubi Iordanis oritur ad radices libani: & habet duos fontes, unū nomine Ior: & alterū, Dan: qui ſimul mixti, Iordanis nomen efficiunt. b ¶ Et interrogabat diſcipulos ſuos dicēs: Quē dicunt homines eſſe filiū hominis? Non dixit, quem me dicunt eſſe homines, ſed filium hominis: ne iactanter de ſe quærere uidereꝉ. Et nota ꝙ ubicunqꝫ ſcriptū eſt in ueteri teſtamēto, filius hominis: in hebræo, filius Adam Ps.4.a poſitū ſit. Illud quoqꝫ qđ in pſalmo legimꝰ: Filij hominū uſqꝫquo graui corde: in hebræo dicitur, filij Adam. Pulchre autē interrogat: Quē dicunt homines eſſe filiū hominis: quia qui de filio hominis loquunꝉ, homīes ſunt: qui ꝟo diuinitatē eius intelligunt: non homines, ſed dij appellanꝉ. c ¶ At illi dixerūt: Alij iohannem baptiſtam: alij autē heliam &c. Miror quoſdā interpretes cauſas errorum inquirere ſingulorū, & diſputationē longiſſimam

C texere: quare dñm noſtrū Ieſum chriſtum: alij Iohannē putauerint, alij Heliam, alij Hieremiā: aut unum ex prophetis: cū ſic potuerint errare in Helia & Hieremia: quō Herodes errauit in Iohanne dicens: Quē ego decollaui Marc.6.b Iohannē, ipſe ſurrexit a mortuis: & uirtutes operanꝉ in eo. d ¶ Vos autem quē me eſſe dicitis &c. Prudens lector attende, ꝙ ex conſequentibus textuqꝫ ſermonis, apoſtoli nequaqꝫ homines, ſed dij appellantur. Cum eñ dixiſſet: Quē dicunt homines eſſe filiū hominis: ſubiecit: Vos autē quem me eſſe dicitis? Illis quia homines ſunt humana opinantibꝰ: uos qui eſtis f 166 I dij quē me eſſe exiſtimatis? Petrus ex perſona omniū apoſtolorum ꝓfiteꝉ: Tu es chriſtus filiꝰ dei uiui. Deum uiuum appellat ad diſtinctionem eorum deorū qui putantur dij, ſed mortui ſunt: Saturnū, Iouē, g 167 X Cererē, Liberū, Herculem, & cætera idolorum portenta ſignificans. e ¶ Reſpondens autem ieſus dixit D ei: Beatus es ſimon bariona &c. Teſtimonio de ſe apl'i reddit uicē. Petrus dixerat: Tu es Chriſtus filius dei uiui: mercedē recepit uera confeſſio. Beatus es Simon Bariona. Quare? quia non reuelauit tibi caro & ſanguis, ſed reuelauit pater. Qđ caro & ſanguis reuelare nō potuit, ſpiritusſancti gratia reuelatū eſt. Ergo ex confeſſione ſortiꝉ uocabulū, qđ reuelationē ex ſpiritusſancto habeat: cuiꝰ & filius appellandus ſit. Si quidē Bariona in noſtra lingua ſonat, filiꝰ columbæ. Alij ſimpl'r accipiūt, ꝙ Simon .i. Petrus, ſit filiꝰ Iohānis, iuxta alteriꝰ loci interrogationē: Simon Iohannis diligis me? Qui reſpōdit: Dñe, tu ſcis. Et uolunt ſcriptorū uitio deprauatū: ut ꝓ Bariohanna, hoc eſt, filiꝰ Iohānis, Bariona ſcriptū ſit, una detracta ſyllaba. Iohanna aūt interpretaꝉ dñi gratia. Vtrūqꝫ autē nomen myſtice intelligi pōt, ꝙ & columba, ſpiritūſanctū: & gratia dei, donū ſignificet ſpirituale. Illud quoqꝫ qđ ait: Quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi, apl'icæ narrationi cōparaꝉ: in qua ait: Continuo nō acquieui carni & ſanguini. Carnē ibi & ſanguinem, iudæos ſignificans: ut hic quoqꝫ ſub alio ſenſu demonſtreꝉ: ꝙ ei nō ꝑ doctrinā phariſæorū, ſed ꝑ dei gratiā chriſtus dei filiꝰ reuelatꝰ ſit. f ¶ Et ego dico tibi. Quid eſt quod ait: Et ego dico tibi? Quia tu mihi dixiſti: Tu es chriſtus filiꝰ dei uiui: & ego dico tibi, nō ſermone caſſo, & nullū habēte opus, ſed dico tibi: quia meū dixiſſe, feciſſe eſt. g ¶ Quia tu es petrus/ & ſuper hanc petrā ędificabo eccleſiam meā. Sicut ipſe lumē apoſtolis donauit, ut lumē mūdi appellarenꝉ: cæteraqꝫ ex dño ſortiti ſunt uocabula: ita & Simoni qui credebat in petrā chriſtū, Petri largitus eſt nomen. Ac ſcđm Metaphorā petræ, recte diciꝉ ei: Edificabo eccleſiam meam ſuper te. h ¶ Et portę inferi non pręualebunt aduerſus eam. Ego portas inferi reor uitia atqꝫ peccata: uel certe hæreticorū doctrinas per quas illecti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaqꝫ putet de morte dici, ꝙ apoſtoli conditioni mortis ſubiecti non fuerint: quorum martyria uideat coruſcare.

Et dabo tibi

a Et dabō tibi claues regni cœlorꝝ. Et quodcūqꝫ ligaueris
ſuper terrã, erit ligatum in cœlis: & quodcunqꝫ ſolueris
b ſuper terram, erit ſolutū in cœlis. [b] Tūnc præcepit diſci-
pulis ſuis ut nemini dicerent: quia ipſe eſſet Ieſus chri-
c ſtus. Exindē cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis: quia
oporteret eum ire hieroſolymã: & multa pati a ſeniori-
bus & ſcribis, & principibꝰ ſacerdotū: & occidi, & tertia
d die reſurgere. [i] Et aſſumēs eūm Petrus, cœpit increpare
illum, dicens: Abſit a te dn̄e non erit tibi hoc. Qui con-
uerſus, dixit Petro: Vade poſt me ſatana, ſcandalum es
mihi: quia non ſapis ea quæ dei ſunt, ſed ea quæ homi
e num. [k] Tūnc Ieſus dixit diſcipulis ſuis: Si quis uult poſt
me uenire, abneget ſemetipſum: & tollat crucē ſuam &
ſequatꝰ me. Qui em̄ uoluerit animã ſuam ſaluã facere,
perdet eam. Qui autē perdiderit animam ſuam ꝓpter
me, inueniet eam. Quid em̄ prodeſt homini ſi uniuer-
ſum mundū lucretꝰ: animæ ꝟo ſuæ detrimentū patiatꝰ?
f Aut quã dabit hō cōmutationē pro anima ſua. [l] Filiꝰs
g enim hominis uenturus eſt in gloria patris ſui cum an-
gelis ſuis: & tunc reddet unicuiqꝫ ſcd'm opus eius.
Amen dico

E a Et dabo tibi claues regni cælorum &c. Iſtum locum epi
ſcopi & preſbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de pha-
riſæorum aſſumunt ſupercilio: ut uel damnent innocen
tes, uel ſoluere ſe noxios arbitrentur: cum apud deum
non ſententia ſacerdotū, ſed reorū uita quæratꝰ. Legimus
Leuit. 14. a in Leuitico de lepro-
ſis: ubi iubentur, ut
oſtendant ſe ſacerdo-
tibus: & ſi lepram ha-
h 168 II buerint, tunc a ſacer-
dote immundi fiant:
nō ꝙ ſacerdotes lepro
ſos faciant & immun
dos, ſed quo habeant
noticiã leproſi & non
leproſi: & poſſint diſ-
cernere qui mūdus,
i 169 VI quiue immūdus ſit.
Quō ergo ibi lepro-
ſum ſacerdos mun-
dum uel immūdum
facit: ſic & hic alligat
uel ſoluit epiſcopꝰ &
k 170 II preſbyter: nō eos qui
inſontes ſunt uel no-
xij: ſed ꝓ officio ſuo,
cum peccatorum au
dierit uarietates, ſcit
qui ligãdus ſit quiue
ſoluēdus. b Tunc
præcepit diſcipulis ſu-
is ut nemini dicerent:
l 171 X qꝛ ipſe eſſet ieſus chri-
ſtus. Supra mittens
diſcipulos ad prædi-
F candū, iuſſerat eis ut
annūciarēt aduētum
ſuū: hic præcipit, ne
ſe dicant eſſe Ieſum chriſtū. Mihi uideꝛ aliud eſſe chriſtū
prædicare, aliud Ieſum chriſtum. Chriſtus commune
dignitatis eſt nomē: Ieſus proprium uocabulum ſalua-
toris. Poteſt autem fieri ut idcirco ante paſſionē & reſur-
rectionem ſe noluerit prædicari: ut completo poſtea ſan-
Matth. ulti. guinis ſacramento, opportunius apoſtolis diceret: Eun-
tes docete oēs gentes &c. Quod ne quis putet noſtræ
tantum eſſe intelligentiæ, & non ſenſus euangelici: quæ
ſequunꝛ, cauſas prohibitæ tūc prædicationis exponūt.
c Exinde cępit ieſus oſtēdere diſcipulis ſuis: qꝛ oporteret
eum ire hieroſolymã: et multa pati a ſenioribus & ſcribis &c.
Et eſt ſenſus: Tunc me prædicate, cum iſta paſſus fuero:
quia non prodeſt Chriſtum publice prædicare, & eius
uulgare in populis maieſtatē, quē poſt paululum flagel
latum uiſuri ſint & crucifixum: & multa pati a ſeniorībꝰ
& ſcribis, & principibus ſacerdotū. Et nunc Ieſus multa
patitur ab his qui rurſum ſibi crucifigunt filium dei: &
cum ſeniores putentur in eccleſia, & principes ſacerdo-
tum: ſimplicē ſequentes literam, occidunt filium dei, qui
totus ſentitur in ſpiritu. d Et aſſumens eum petrus &c.
Sæpe diximus nimij ardoris amoriſqꝫ ꝙmaximi fuiſſe
Petrum in dominū ſaluatorē. Quia ergo poſt confeſſio-
nem ſuam, qua dixerat: Tu es Chriſtus filius dei uiui: &
præmium ſaluatoris quod audierat: Beatus es Simon
Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: ſed pa-
ter meus qui in cœlis eſt: repente audit a domino, opor-
tere ſe ire hieroſolymam: ibiqꝫ multa pati a ſenioribus &
ſcribis & principibus ſacerdotū & occidi: & tertia die re-
ſurgere: non uult deſtrui confeſſionem ſuam: nec putat
fieri poſſe, ut filius dei occidatur: aſſumitqꝫ eum in affe-
ctum ſuum, uel ſeparatim ducit: ne præſentibus cæteris
cōdiſcipulis magiſtrū uideatꝛ arguere: & cœpit increpa-
re illū amãtis affectu & optãtis dicere: Abſit a te dn̄e. Vel
ut melius habetur in græco: ἵλεως σοι κύριε οὐ μὴ ἔσαι σοι
τοῦτο, hoc eſt, propicius ſis tibi dn̄e, nō erit tibi hoc: Non
G poteſt fieri, nec recipiunt aures meæ, ut dei filius occiden
dus ſit. Ad quem dominus cōuerſus ait: Vade retro me
ſatana, ſcandalum mihi es. Satanas interpretatur, aduer
ſarius, ſiue contrarius. Quia cōtraria (inquit) loqueris
uoluntati meæ: debes aduerſarius appellari. Multi pu-
tant ꝙ nō Petrus cor-
reptus ſit, ſed aduer-
ſarius ſpūs: qui hæc
dicere apoſtolū ſug-
gerebat. Sed mihi hic
error apoſtolicꝰ & de
pietatis affectu ueni-
ens, nunqꝫ incentiuū
diaboli uidebitꝛ. Va-
de retro me ſatana.
Diabolo dicitꝛ: Vade
retro. Petrus audit:
Vade retro me: hoc
eſt, ſequere ſententiã
meam: quia nō ſapis
ea quæ dei ſunt, ſed
quæ hominum. Meæ
uoluntatis eſt & pa-
tris: cuius ueni facere
uoluntatē: ut pro ho-
minū ſalute moriar:
tu tuam tm̄ conſyde-
rans uoluntatem: nō
uis granum tritici in
terrã cadere, ut mul-
tos fructus afferat.
Prudēs lector inqui-
rat quō poſt tantam
beatitudinē: Beatus
es Simō Bariona: Et H
Tu es Petrus, & ſuper
hanc petram ædifica
bo eccleſiam meam:
& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: Et tibi
dabo claues regni cœlorū: Et quod ligaueris uel ſolue-
ris ſuper terrã, erit ligatum uel ſolutum in cœlo: nunc
audiat: Vade retro me ſatana, ſcandalum mihi es: Aut
quæ ſit tam repentina conuerſio: ut poſt tanta præmia,
ſatanas appelletꝛ. Sed ſi conſyderet qui hoc quærit, Petro
illam benedictionē & beatitudinē ac poteſtatē, & ædifica
tionē ſuꝑ eum eccleſiæ, in futuro promiſſam, non in præ
ſenti datam intelliget. Edificabo (inquit) ſuꝑ te eccleſiam
meã: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: &
dabo tibi claues regni cœlorū: omnia de futuro. Quæ ſi
ſtatim dediſſet ei, nunqꝫ in eo prauæ cōfeſſionis error in-
ueniſſet locum. e Tunc ieſus dixit diſcipulis ſuis: Si
quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum &c. Qui de-
ponit ueterem hominem cum operibus ſuis: denegat ſe- Col. 3. b
metipſum dicens: Viuo autem non ego: uiuit ꝟo in me Gal. 2. d
Chriſtus: tollitqꝫ crucem ſuam, & mundo crucifigitur.
Cui autem mundus crucifixus eſt, ſequitur dominum
crucifixum. f Aut quam dabit homo cōmutationē pro
anima ſua? Pro iſrael datur cōmutatio ægyptus & æthio-
pia, & ſyene: pro anima humana illa ſola eſt retributio,
quã pſalmiſta canit: Quid retribuam domino pro om- Ps. 115. a
nibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam:
& nomē domini inuocabo. g Filius em̄ hominis uen-
turus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis &c. Petrus ad
prædicationē dominicæ mortis ſcandaliçatus, ſententia
domini fuerat increpatus: prouocati diſcipuli, ut abne-
garent ſe & tollerēt crucem ſuam: & morientium animo
ſequerentur magiſtrū. Grandis terror audientiū: & qui
poſſit principe apoſtolorū perterrito, etiã alijs mœtum
inijcere: idcirco triſtibus læta ſuccedunt, & dicit: Filius
hominis uenturus eſt in gloria patris ſui cū angelis ſuis.
Times mortē, audi gloriã triumphantis. Vereris crucē,
auſculta angelorū miniſteria. Et tunc (inquit) reddet uni
cuiqꝫ ſcd'm opera eius. Nō eſt diſtinctio iudæi & ethnici, Roma. 10. c
uiri & mulieris,

A uiri & mulieris, pauperũ & diuitum: ubi non perſonæ,
ſed opera conſyderanť. a Amen dico vobis: ſunt qui/
dam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem / donec vi/
deant filium hominis veniente in regno ſuo. Terrorem apo
ſtolorũ ſpe medicari uoluerat promiſſorũ, dicens: Filius
hominis uẽturus eſt
in gloria patris ſui cũ
angelis ſuis. Inſuper
auctoritate iudicis
addita: & reddet uni/
cuiq; ſecundũ opera
ſua. Poterat apoſtolo
rum tacita cogitatio,
iſtiuſmodi ſcãdalum
ſuſtinere. Occiſionẽ
& mortẽ nunc dicis
eſſe uenturã: Quod
autem promittis te af
futurum in gloria pa
tris cum angelorum
miniſterijs & iudicis
poteſtate, hoc in dies
erit: & in tẽpora lon/
ga differeť. Præuidẽs
ergo occultorum co/
gnitor quid poſſent
obijcere: præſentẽ ti/
morẽ, præſenti com/
pẽſat præmio. Quid
enim dicit? Sunt qui/
dam de hic ſtantibus
qui non guſtabunt
mortem, donec uide/
B ant filiũ hominis ue/
nientẽ in regno ſuo:

a Amen dico uobis: ſunt quidam de hic ſtantibus qui
non guſtabunt mortem, donec uideant filium homi-
nis uenientem in regno ſuo. Ca. XVII

b ET poſt dies ſex aſſumens Ieſus Petrum & Iaco-
c bum & Iohannem fratrem eius: ducit illos in
d montem excelſum ſeorſum, & tranſfiguratus eſt
e ante eos. Et reſplenduit facies eius ſicut ſol: ueſtimen-
f ta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ecce appa-
g ruit illis Moyſes & Elias cum eo loquentes. Reſpon-
dens autem Petrus, dixit ad Ieſum: Domine, bonum
h eſt nos hic eſſe: ſi uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi
i unum, Moyſi unum, & Eliæ unum. Adhuc eo loquen/
te, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce uox de nu
be, dicens: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene
k complacui, ipſum audite. Et audientes diſcipuli, cecide-
l runt in faciem ſuam & timuerũt ualde. Et acceſſit Ieſus
m n & tetigit eos, dixitq; eis: Surgite & nolite timere. Leuan
tes autem oculos ſuos, neminem uiderunt niſi ſolum
Ieſum.

ut qualis eſt poſtea uenturus, ob incredulitatẽ ueſtram
in præſenti tempore demonſtretur. Ca. XVII
Et poſt dies ſex aſſumens ieſus petrũ et iacobũ / et
iohannẽ fratrẽ eius. Quare Petrus & Iacobus &
Iohannes in quibuſdã euãgeliorũ locis ſeparen
tur a cæteris: aut quid priuilegij habeant extra alios apo
ſtolos, crebro diximꝰ: Nunc quærit quõ poſt dies ſex aſ/
ſumpſerit eos: & duxerit in montẽ excelſum ſeorſum: cũ
Lucas euangeliſta octonariũ numerũ ponat. Sed facilis
reſponſio eſt: quia hic medij ponuntur dies: ibi primus
Luc.9.d additur & extremus. Non enim dicit: Poſt dies octo aſ/
ſumpſit Ieſus Petrũ & Iacobũ & Iohannẽ, ſed die octauo.
c Ducit illos in montẽ excelſum ſeorſum. Ducere ad
montana diſcipulos pars regni eſt. Ducuntur ſeorſum:
quia multi uocati, pauci vero electi. d Et tranſfiguratus
eſt ante eos. Qualis futurus eſt tẽpore iudicãdi, talis ap/
paruit apoſtolis. Quod autẽ dicit: tranſfiguratus eſt ante
eos: nemo putet priſtinã eum formã & faciẽ perdidiſſe:
uel amiſiſſe corporis ueritatẽ: & aſſumpſiſſe corpus uel
ſpirituale, uel aereum: ſed quõ tranſformatus ſit, euange
liſta demonſtrat dicens: e Et reſplenduit facies eius
ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Vbi
ſplendor faciei oſtendit & candor deſcribit ueſtium: nõ
ſubſtantia tollit, ſed gloria cõmutat. Reſplenduit facies
eius ſicut ſol. Certe trãſformatus eſt dñs in eam gloriã q̃
uẽturus eſt poſtea in regno ſuo. Trãſformatio ſplendorẽ
addidit: faciẽ non ſubtraxit. Eſto corpus ſpiritale fuerit:
num & ueſtimẽta mutata ſunt: quæ intantũ fuere candi
da (ut alius euãgeliſta dixerit) qualia fullo ſup terrã nõ
poteſt facere. Quod autem fullo ſuper terram poteſt fa/
cere, corporale eſt, & tactui ſubiacet, & non ſpirituale &
aereum: quod illudat oculis, & tm̃ in phantaſmate con/
ſpiciatur. f Et ecce apparuit illis moyſes & helias cum
eo loquentes. Scribis & phariſæis temptantibus ſe, & de
cœlo ſigna poſcentibus dare noluit: ſed prauam poſtu/
lationem confutauit reſpõſione prudenti. Hic vero ut apo
ſtolorum augeat fidem, dat ſignũ de cœlo: Elia inde de/
ſcendente quo conſcẽderat: & Moyſe ab inferis reſurgen
te: quod & Achaz per Eſaiam præcipitur: ut petat ſibi ſignũ Eſa.7.b
de excelſo aut de inferno. Nam quod dictum eſt: Apparuit C
illis Moyſes & Elias cum eo loquentes: & in alio refertur
euangelio nunciaſſe ei quæ hieroſolymis paſſurus eſſet: Luc.9.d
lex oſtendit & prophetæ: qui & paſſionẽ domini & reſur/
rectionem crebris uo
cibus nunciarunt.
g Reſpõdens autẽ m 172
petrus / dixit ad ieſum: II
Dñe / bonũ eſt nos hic
eſſe. Qui ad mõtana
conſcẽderat, nõ uult
ad terrena deſcẽdere:
ſed ſemper in ſubli/
mibus perſeuerare.
h Si vis / faciamus
hic tria tabernacula: ti
bi vnũ / moyſi vnum / &
Eliæ vnũ. Erras Petre
ſicut & alius euange/
liſta teſtatur: Neſcis Luc.9.d
quid dicas: Noli tria
tabernacula quære/
re: cum unũ ſit taber/
naculum euãgelij, in
quo lex & prophetæ re
capitulanda ſunt. Si
autem quæris tria ta/
bernacula, nequaquam
ſeruos cũ dño confe/
ras: ſed fac tria taber/
nacula: immo unum
patri, & filio, & ſpiri/
tuiſancto: ut quorũ eſt D
una diuinitas, unum
ſit & in pectore tuo tabernaculũ. i Adhuc eo loquẽte /
ecce nubes lucida obumbrauit eos &c. Quia imprudenter
interrogauerat, propterea reſponſionẽ domini non me/
retur: ſed pater reſpondet pro filio, ut uerbum domini
compleretur: Ego teſtimonium non dico pro me, ſed pa Iob.5.f.et.8.c
ter qui me miſit, ipſe pro me dicit teſtimonium. Nubes
autem uidetur lucida & obumbrat eos: ut qui carnale e
frondibꝰ aut tentorijs quærebant tabernaculum, nubis
lucidæ operirentur umbraculo. Vox quoq; de cœlo pa/
tris loquentis auditur, quæ & teſtimoniũ perhibeat filio:
& Petri errore ſublato, doceat ueritatem: immo per Pe/
trum cæteros apoſtolos. Hic eſt (ait) filius meus dilectus:
huic figendum eſt tabernaculum, huic obtemperandũ.
Hic eſt filius, illi ſerui ſunt. Moyſes & Elias debent & ipſi
uobiſcum in penetralibꝰ cordis ſui domino tabernacu/
lum præparare. k Et audientes diſcipuli / ceciderunt in
faciem ſuam: et timuerunt valde. Triplicem ob cauſam pa
uore terrentur: uel quia ſe erraſſe cognouerant: uel quia
nubes lucida operuerat eos: aut quia dei patris uocem
loquentis audierant: quia humana fragilitas conſpectũ
maioris gloriæ ferre non ſuſtinet: ac toto animo & corpo
re cõtremiſcens, ad terram cadit. Quanto quis amplio/
ra quæſierit, tanto magis ad inferiora collabitur, ſi igno/
rauerit menſurã ſuam. l Et acceſſit ieſus et tetigit eos.
Quia illi iacebant & ſurgere non poterant, ipſe clæmen/
ter accedit, & tangit eos: ut tactu timorem fuget: & debi/
litata membra ſolidentur. m Dixitq; eis: Surgite / et
nolite timere. Quos manu ſanauerat, ſanat imperio. No
lite timere. Primum timor expellitur, ut poſtea doctrina
tribuatur. n Leuantes autem oculos ſuos / neminem
viderunt niſi ſolum ieſum. Rationabiliter poſtquam ſurrexe/
runt, non uiderunt niſi ſolũ Ieſum: ne ſi Moyſes & Elias
perſeueraſſent cum domino, patris uox uideretur incer
ta: cui potiſſimũ daret teſtimonium. Vident ergo Ieſum
ſtantẽ ablata nube: & Moyſen & Eliam euanuiſſe: quia
poſtquam legis & prophetarum umbra diſceſſerit: quæ ue/
lamento ſuo apoſtolos texerat, utrunq; in euangelio re/
peritur.

e Et deſcendentibus

E a Et deſcendentibus illis de monte, præcepit ieſus dicēs: Nemini dixeritis viſionē, donec filius hominis a mortuis reſurgat. Futuri regni præmeditatio, & gloria triūphantis, demōſtrata fuerat in monte. Nō ergo uult hoc in populos prædicari: ne & incredibile eſſet pro rei magnitudine: & poſt tantam gloriam apud rudes animos, ſequēs crux ſcandalum faceret.

a 173 VI b Et interrogauerunt eum diſcipuli, dicentes: Quid ꝗ ſcribe dicunt, ꝙ Eliam oporteat primū venire? Niſi cauſas nouerimus, quare īterrogauerint diſcipuli ſuper Eliæ nomine, ſtulta uidetur & extraordinaria eorum interrogatio.

b 174 II Quid enim pertinet ad ea quæ ſupra ſcripta ſunt, de Eliæ aduentu quærere? Traditio phariſæorū eſt, iuxta Malachiā prophetā, qui eſt nouiſſimus in duodecim, ꝙ

Malach.4.b Elias ueniat ante aduentum ſaluatoris: & reducat cor patrū ad filios, & filiorū ad patres: & reſtituat omia

c 175 V in antiquū ſtatū. Eſtimant ergo diſcipuli

F tranſformationē gloriæ hanc eſſe quā in monte uiderāt, & dicunt: Si iam ueniſti in gloria, quō præcurſor tuus non apparet: maxime quia

d 176 II Eliam uiderant receſſiſſe. Quādo autem adijciunt: Scribæ dicunt ꝙ Eliam oporteat primum uenire: Primū dicēdo oſtendunt: ꝙ niſi Elias uenerit, non ſit ſcd'm ſcripturas ſaluatoris aduentus. c At ille reſpondens, ait illis: Elias quidem venturus eſt et reſtituet omnia ꝛc. Ipſe qui uenturus eſt in ſecundo ſaluatoris aduentu iuxta corporis fidem: nunc per Iohannē uenit in uirtute & ſpiritu. d Et nō cognouerunt eum: ſed fecerūt in eo quęcunq; voluerūt. Hoc eſt, ſpreuerunt & decollauerūt eum. e Sic et filius hominis paſſurus eſt ab eis ꝛc. Quærit autē cum Herodes & Herodias Iohannem interfecerint: quomō ipſi Ieſum quoq; crucifixiſſe dicantur: cum legamus eum a ſcribis & phariſæis interfectum. Et breuiter reſpondendū, ꝙ & in Iohannis nece phariſæorū factio cōſenſerit: & in occiſione domini Herodes iunxerit uoluntatem ſuam: qui illuſum atq; deſpectum remiſerit ad Pilatum ut crucifigeret eum. f Domine, miſerere filio meo: q: lunaticus eſt, et male patit: nam ſępe cadit in ignē: et crebro in aquā ꝛc. Quā ob cauſam dæmon obſeruans lunæ curſum, corripiat homines: & per creaturas infamare ſtudeat creatorem, ſupradiximus. Mihi autem uidetur, iuxta Tropologiam lunaticus eſſe, qui per horarum momēta mutatur ad uitia: nec perſiſtit in cœpto, ſed creſcit atq; decreſcit: & nunc in ignem fertur, quo adulterantiū corda ſuccenſa ſunt: nunc in aquas, quæ non ualent extinguere charitatem. Quod autē dicit: Obtuli eum diſcipulis tuis, & nō potuerunt curare eum: latenter accuſat apoſtolos: cum

a Ieſum. Et deſcēndentibus illis de monte, præcepit Ieſus dicens: Nemini dixeritis uiſionem, donec filius homi-
b nis a mortuis reſurgat. [a] Et interrōgauerunt eum diſci-
puli, dicentes: Quid ergo ſcribæ dicunt, ꝙ Eliam opor-
c teat primum uenire? At ille reſpōndens, ait illis: Elias
quidem uenturus eſt & reſtituet omnia. Dico autē uo-
d bis: quia Elias iam uenit: & nōn cognouerunt eum: ſed
e fecerunt in eo quæcunq; uoluerūt. Sic & filiūs hominis
paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt diſcipuli: quia
de Iohanne baptiſta dixiſſet eis. [b] Et cum ueniſſet ad
turbam, acceſſit ad eum homo genibꝰ prouolutus ante
f eum, dicēs: Dōmine miſerere filio meo: quia lunaticus
eſt, & male patitur: nam ſæpe cadit in ignem: & crebro
in aquam. Et obtuli eum diſcipulis tuis: & non potue-
g runt curare eum. Reſpōndens autem Ieſus, ait: O gene
ratio incredula & peruerſa, quouſq; ero uobiſcū? Vſq;
h quo patiar uos? Afferte huc illum ad me. Et incrēpauit
illum Ieſus: & exijt ab eo dæmoniū: & curatus eſt puer
ex illa hora. [c] Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecre-
i to, & dixērunt: quare nos non potuimus eijcere illum?
Dicit illis Ieſus: Propter incredulitatē ueſtram. Amen
k quippe dico uobis: Si habuēritis fidem ſicut granum ſi-
napis, dicetis monti huic: Tranſi hinc, & trāſibit: & nihil
l impoſſibile erit uobis. Hoc autem genus non eijcitur,
m niſi per orationē & ieiunium. [d] Conuērſantibus autem
eis in galilæa, dixit illis Ieſus: Filius hominis tradendus
eſt in manus hominum, & occident eum: & tertia die
reſurget.

G impoſſibilitas curandi, interdum nō ad imbecillitatem curantium, ſed ad eorum qui curandi ſunt fidem referatur: dicēte domino: Fiat tibi ſcd'm fidem tuam. g Reſpondens autē ieſus, ait: O generatio incredula et peruerſa, quouſq; ero vobiſcum ꝛc. (s.9.d) Non qđ tædio ſuperatus ſit, & manſuetus ac mitis: qui non aperuit ſicut agnus corā tondente os ſuū nec in vba furoris eruperit: ſed qđ in ſimilitudinē medici, ſi egrotum uideat cōtra ſua præcepta ſe gerere dicat: Vſq; quo accedam ad domum tuam, quouſq; artis perdam induſtriam: me aliud iubente, & te aliud perpetrante? Intantum autem nō eſt iratus homini, ſed uitio: & per unum hominē Iudæos arguit infidelitatis, ut ſtatim intulerit: Afferte eum huc ad me. h Et increpauit illum ieſus: et exijt ab eo dęmoniū ꝛc. Non ille qui patiebat, ſed dæmō debuerat increpari. Siue increpauit puerum, & exiuit ab eo dæmon: quia propter peccata

H ſua, a dæmone fuerat oppreſſus. i Et dixerunt: quare nos non potuimus eijcere illum? Dicit illis ieſus: Propter incredulitatem veſtrā ꝛc. Hoc eſt qđ in alio loco dicit: Quæcunq; in nomine meo petieritis, credentes accipietis. (Ioh.15.a) Ergo quotiens nō accipimus: nō præſtantis eſt impoſſibilitas, ſed culpa deprecantium. k Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis ꝛc. Putant aliqui fidem grano ſinapis comparatam paruam dici, quo regnum cœlorū grano ſinapis conferatur, cum Apoſtolus dicat: Et ſi totam fidem habuero: ita ut montes transferam. (1.Cor.13.a) Ergo magna eſt fides quæ grano ſinapis coæquatur. Montis tranſlatio non eius ſignificatur: quem oculis carnis aſpicimus, ſed illius qui a domino trāſlatus fuerat ex lunatico. Quod enim ait: Dicetis monti huic: tranſi hinc, & tranſibit: de dæmone intelligitur. Ex quo ſtulticiæ coarguendi ſunt, qui cōtendunt apoſtolos omneſq; credētes, ne paruam quidē habuiſſe fidem: quia nullus eorū montes tranſtulerit. Neq; enim tantum prodeſt montis de alio in alium locum tranſlatio: & uana ſignorum quærēda oſtentatio, quantum in utilitatem omnium, iſte mons transferēdus eſt: qui per prophetam dicitur corrumpere omnē terrā. l Hoc autem genus non eijcitur, niſi per orationē et ieiunium. Dum docet quomodo nequiſſimꝰ dæmon poſſit expelli, omnes inſtituit ad uitam. m Conuerſantibus autem eis in galilea, dixit illis ieſus: Filius hominis tradendus eſt in manus hoīm ꝛc. Semp proſperis miſcet triſtia: ut cū repēte uenerint, non terreant apl'os, ſed a præmeditatis ferant animis. Si em̄ cōtriſtat eos ꝙ occidendus eſt, debet lætificare ꝙ die tertio dicit reſurrecturus. Porro ꝙ contriſtant, & cōtriſtant uæhemēter, non de infidelitate uenit.

a reſurget. Et contriſtati ſunt uæhementer. [c] Et cum ue/
niſſent capharnaum, acceſſerunt qui didrachma acci/
piebant ad Petrum, & dixerunt: Magiſter ueſter non
b ſoluit didrachma? Ait: Etiam. Et cum intraſſet in do/
c mum: præuenit eum Ieſus, dicens: Quid tibi uidetur Si
mon: Reges terræ a quibus accipiunt tributum uel cen
ſum: a filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis.
Dixit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcan
d daliçemus eos: uade ad mare & mitte hamum: & eum
piſcem qui primus aſcenderit, tolle. Et aperto ore eius,
inuenies ſtatherem: illum ſumens, da eis pro me & te.
e [a] IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ¶ Ca. XVIII
ad Ieſum dicētes: Quis putas maior eſt in regno
f cœlorum? Et aduocans Ieſus paruulum: ſtatuit
g eum in medio eorū, & dixit: Amen dico uobis: niſi con/
uerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis
h in regnum cœlorū. Quicunq; ergo humiliauerit ſe ſicut
i paruulus iſte: hic eſt maior in regno cœlorum. Et qui ſu
ſceperit unum paruulum talem in nomine meo, me ſu/
k ſcipit. [b] Qui autē ſcandaliçauerit unum de puſillis iſtis
qui in me

A uenit: alioquin ſcierant & Petrum eſſe correptum: quare non ſaperet ea quæ dei ſunt, ſed quæ hominum: uerum quia pro dilectione magiſtri nihil de eo ſiniſtrum & hu/mile patiuntur audire. a ¶ Et cum veniſſent capharna/um, acceſſerunt qui didrachma accipiebant ad petrum, & di/xerunt: Magiſter ve/ſter non ſoluit didrach/ma? Ait: Etiam. Poſt Auguſtum cæſarem, Iudæa facta eſt tribu/taria, & omnes cenſi capite ferebant. Vn/de & Ioſeph cum ma/ria cognata ſua pro/feſſus eſt in bethlehē. Rurſum qm̄ nutritus erat in Naçareth, quod eſt oppidum galilææ Capharnaū urbi ſub/iacens: ex more po/ſcunt tributa: & pro ſignorū magnitudi/ne hi qui exigebant: non audent ipſum re/petere, ſed diſcipu/lum cōueniunt: Siue malicioſe interrogāt: utrum reddat tribu/ta, an contradicat cæ/ſaris uoluntati: iuxta quod in alio loco le/

Marci.12.b gimus: Licet tributa cæſari ſoluere an nō? b ¶ Et cū intraſſet in domum, præuenit eum ieſus dicens. Qui di/

B drachma exigebant, ſeorſum cōuenerant Petrum. Cumq; intraſſet domum, anteq̄ Petrus ſugge/reret, interrogat dominus, ne ſcandaliçentur diſcipuli ad poſtulationem tributi: cum uideant eum noſſe quæ ab/ſente ſe geſta ſunt. c ¶ Quid tibi videtur ſimon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel cenſum: a filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Dominus noſter, & ſcḋm carnem, & ſcḋm ſpiritum filius regis erat: uel ex Dauid ſtirpe generatus, uel omnipotentis uerbum patris. Ergo tributa quaſi re/gum filius non debebat: ſed qui humilitatem carnis aſ/ſumpſerat, debuit adimplere omnem iuſticiam. Noſq; infœlices qui chriſti cenſemur nomine: & nihil dignum tanta facimus maieſtate: Ille pro nobis & crucem ſuſti/nuit, & tributa reddidit: nos pro illius honore tributa non reddimus: & quaſi filij regis a uectigalibus immu/nes ſumus. d ¶ Vt autem non ſcandaliçemus eos, vade ad mare et mitte hamum: et eum piſcem qui primus aſcen/derit, tolle. Et aperto ore eius, inuenies ſtatherem: illum ſu/mens, da eis pro me et te. Quid primum mirer in hoc lo/co, neſcio: utrum præſcientiam an magnitudinem ſalua/toris. Præſcientiam, quod nouerat piſcem habere in ore ſta/therem: & quod primus ipſe capiendus eſſet. Magnitudinē atq; uirtutem: ſi ad uerbum eius, ſtatim ſtather in ore pi/ſcis creatus eſt: & quod futurum erat, ipſe loquendo fe/cerit. Videtur autem mihi ſcḋm myſticos intellectus, iſte eſſe piſcis qui primus captus eſt: qui in profundo maris erat: & in ſalſis amariſq; gurgitibus morabatur: ut per ſecundum Adam, liberaret primus Adam: & id quod in ore eius, hoc eſt, in confeſſione fuerat inuentum: pro Petro & domino redderet. Et pulchre idipſum quidem datur preciū, ſed diuiſum eſt: quia pro Petro quaſi pro pec/catore precium reddebatur. Dominus autē noſter pec/catū non fecerat: nec dolus inuentus eſt in ore eius. Sta/ther dicitur, qui duo habet didrachma: ut oſtenderetur ſimilitudo carnis, dum eodem & ſeruus & dominus pre/

cio liberantur. Sed & ſimpliciter intellectum ædificat au/ditorem: dum tantæ dominus fuerit paupertatis: ut un/de tributa pro ſe & apoſtolo redderet, nō habuerit. Quod ſi quis obijcere uoluerit: & quomodo Iudas in loculis por/tabat pecuniam. Reſpondebimus, rem pauperū in uſus ſuos conuertere, ne/fas putauit: nobiſq; idem tribuit exem/plum. ¶ Ca. XVIII e 177 X

C IN illa hora ac/ceſſerunt diſci/puli ad ieſum/ dicētes: Quis putas maior eſt in re/gno celorum? Quod ſæpe monui, etiā nūc obſeruandū eſt. Cau/ſæ quærēdæ ſunt ſin/gulorum domini di/ctorum atq; factorū. Poſt inuētū ſtatherē, poſt tributa reddita: quid ſibi uult apoſto/lorum repentina in/terrogatio? In illa ho/ra acceſſerūt diſcipu/li ad Ieſum dicentes: Quis putas maior eſt in regno cœlorū? a 178 II Quia uiderant pro Petro & dn̄o idem tri/butum redditum: ex æqualitate precij, ar/bitrati ſunt Petrū om/nibus apoſtolis eſſe prælatum: qui in red/ditione tributi domi/no fuerat cōparatus: b 179 II

D ideo interrogant: quis maior ſit in regno cœlorum? Vi/denſq; Ieſus cogitationes eorum, & cauſas erroris intel/ligens: uult deſyderium gloriæ, humilitatis contentione ſanare. f ¶ Et aduocans ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorum &c. Vel ſimpliciter quemlibet paruulum: ut ætatem quæreret, & ſimilitudinem innocētiæ demon/ſtraret. Vel certe paruulum ſtatuit in medio eorum ſe/ipſum: qui non miniſtrari, ſed miniſtrare uenerat: ut eis humilitatis tribueret exemplum. Alij paruulum inter/pretantur ſpiritumſanctum: quem poſuerit in cordibus diſcipulorum, ut ſuperbiam in humilitatem mutaret. g ¶ Amen dico vobis: niſi conuerſi fueritis: et efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum celorum. Non præ/cipitur apoſtolis: ut ætatem habeant paruulorum, ſed ut innocentiā: & quod illi per annos poſſident, hi poſſi/deant per induſtriam: ut malicia, non ſapientia paruuli ſint. h ¶ Quicunq; ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno celorum. Sicut iſte paruulus, cuius uobis exemplum tribuo: non perſeuerat in ira/cundia: non leſus meminit: non uidens pulchram mu/lierem delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur: ſic & uos niſi talem habueritis innocentiam & animi pu/ritatem, non poteritis regna cœlorum intrare. Siue ali/ter: Quicunq; humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorū. Qui imitatus fuerit me & ſe in exēplum mei humiliauerit: ut tantū ſe deijciat, quantū ego deieci, formam ſerui accipiens: hic intrabit in regnū cœlorum. i ¶ Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit. Qui talis fuerit ut Chriſti imite/tur humilitatem & innocentiam, in eo Chriſtus ſuſcipi/tur. Et prudenter, ne cum delatum fuerit apoſtolis, ſe pu/tent honoratos, adiecit: non illos ſui merito, ſed magiſtri honore ſuſcipiendos. k ¶ Qui autem ſcandaliçauerit vnum de puſillis iſtis &c. Nota quod qui ſcandaliçatur, par/uulus eſt: maiores enim ſcandala non recipiunt.

a qui in me credunt: expedit ei ut ſuſpendat̃ mola aſina/
ria in collo eius:& demergat̃ in profundum maris. Væ
b mundo a ſcandalis. Neceſſe eſt enim ut ueniant ſcan/
dala. Veruntamē uæ homini per quem ſcandalum ue/
c nit. c Si autem manus tua, uel pes tuus ſcandaliçat te:
abſcide eum, & proijce abs te. Bonum eſt tibi ad uitam
ingredi debilem uel claudum, q̃ꝫ duas manus uel duos
pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus
tuus ſcandaliçat te, erue eum & proijce abs te. Bonū eſt
tibi cum uno oculo in uitam intrare: q̃ꝫ duos oculos ha
d bentem mitti in gehennam ignis. d Videtē ne contem/
natis unum ex his puſillis. Dico enim uobis: quia ange
li eorū in cœlis ſemper uident faciem patris mei qui in
cœlis eſt. Venit enim filius hominis ſaluare quod perie
e rat. Quid uobis uidetur? e Si fuerint alicui centū oues:
& errauerit una ex eis: nonne relinquit nonagintano/
uem in mōtib⁹: & uadit quærere eam quæ errauit? Et ſi
contigerit ut inueniat eam: Amen dico uobis: quia gau
debit ſuper ea magis q̃ꝫ ſuper nonagintanouem, quæ
f non errauerunt. Sic nōn eſt uoluntas ante patrē ueſtrū
g qui in cœlis eſt: ut pereat unus de puſillis iſtis. f Si autē
peccauerit in te frater tuus: uade & corripe eum inter te
& ipſum ſolum.

E a ℭ Expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius: ⁊
demergatur in profundum maris. Quamq̃ꝫ hæc generalis
poſſit eſſe ſententia aduerſus omnes qui aliquem ſcan/
daliçant: tamē iuxta cōſequentiam ſermonis, etiam con/
tra apoſtolos dictum intelligi poteſt: qui interrogando
quis maior eſſet in re
gno cœlorum: uide/
bantur inter ſe de di/
gnitate cōtēdere: & ſi
in hoc uitio perman/
ſiſſent, poterāt eos q̃s
ad fidem uocabant,
c 180 VI per ſuū ſcandalū per
dere: dum apoſtolos
uiderēt inter ſe de ho
nore pugnare. Qḋ
autem dixit: Expedit
ei ut ſuſpendat̃ mola
aſinaria in collo eius:
Scḋm ritum prouin/
ciæ loquit̃: q̃ maiorū
d 181 X criminum iſta apud
ueteres iudæos pœ/
na fuerit, ut in ꝓfun/
dum ligato ſaxo de/
mergerētur. Expedit
autem ei: quia multo
e 182 V melius eſt pro culpa
breuem recipere pœ/
nam, q̃ꝫ æternis ſerua
Naum.1.c ri cruciatib⁹. Non eſt
uindicabit dn̄s bis in
idipſum. b ℭ Væ
F mūdo a ſcandalis. Ne
ceſſe eſt enim vt ve/
f 183 V niant ſcandala. Verun
tamen vę hoi per quē
ſcandalum venit. Non
quod neceſſe ſit ueni
re ſcandala: alioquin
ſine culpa eſſent qui
ſcandalum faciunt: ſed cū neceſſe ſit in iſto mundo fieri
ſcandala, unuſquiſq; ſuo uitio ſcandalis patet. Simulq;
per generalem ſentētiam percutit̃ Iudas, qui proditioni
animum præparauerat. c ℭ Si autē manus tua vel pes
tuus ſcandaliçat te: abſcide eum/ ⁊ proijce abs te ⁊c. Neceſſe
eſt quidē uenire ſcandala: Væ tamē ei eſt homini: qui qḋ
neceſſe eſt ut fiat in mundo, uitio ſuo facit ut per ſe fiat.
Igitur omnis truncatur affectus: & uniuerſa propinqui
tas amputat̃: ne ꝑ occaſionē pietatis unuſquiſq; creden/
tium ſcandalis pateat. Si (inquit) ita eſt quis tibi coniun/
ctus, ut manus, pes, oculus: & eſt utilis atq; ſollicitus, &
acutus ad perſpiciendum: ſcandalum autē tibi facit, &
ꝓpter diſſonantiam morum te pertrahit in gehennam:
melius eſt ut & propinquitate eius, & emolumentis car/
nalibus careas: ne dum uis lucrifacere cognatos & neceſ
ſarios, cauſam habeas ruinarū. Itaq; non frater, nō uxor,
non filij, non amici, non omnis affectus qui nos exclu/
dere poteſt a regno cœlorū, amori domini præponatur.
Nouit unuſquiſq; credentiū, quid ſibi noceat: uel in quo
ſollicitetur animus ac ſæpe tentetur. Melius eſt uitam ſo
litariam ducere, q̃ꝫ ob uitæ præſentis neceſſaria, æternam
uitam perdere. d ℭ Videte ne contemnatis vnum ex his
puſillis ⁊c. Supra dixerat per manum, & pedem, & ocu/
lum, omnes propinquitates & neceſſitudines quæ ſcan/
dalum facere poterāt amputandas: auſteritatē itaq; ſen/
tentiæ, ſubiecto præcepto temperat dicēs: Videte ne con/
temnatis unum ex puſillis iſtis. Sic (inquit) præcipio ſæ/
ueritatem, ut cōmiſceri clæmentiam doceam. Quantū
in uobis eſt, nolite cōtemnere: ſed per ueſtram ſalutē etiā
illorū quærite ſanitatē. Sinautem perſeuerantes in pecca
tis uideritis & uitijs ſeruiētes: melius eſt ſolos ſaluos fieri
q̃ꝫ perire cū pluribus. Quia angeli eorū in cœlis uident
ſemper faciem patris. Magna dignitas animarū: ut una/ G
quæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui ange/ Apoc.1.2.3.
lum delegatum. Vnde legimus in Apocalypſi Ioannis:
Angelo epheſi, Thyatiræ, & angelo philadelphiæ, & ange
lo quatuor reliquarū eccleſiarum ſcribe hæc. Apoſtolus
quoq; precipit uelari 1. Cor.11.b
capita in eccleſijs fœ/
minarū ꝓpter ange/
los. e ℭ Quid vobis
videtur? Si fuerint ali
cui centū oues/ et erra/
uerit vna ex eis: nonne
relinquit nonaginta/
nouem in mōtib⁹: ⁊ va
dit quęrere eam quę er
rauit ⁊c. Conſequen/
ter ad clæmentiā pro
uocat, qui præmiſe/
rat dicens: Videte, ne
cōtemnatis unum ex
puſillis iſtis: & ſub/
iungit parabolā no/
nagintanouē ouium
in montib⁹ relictarū,
& uni⁹ errantis: quā
paſtor bon⁹ quia pro
pter nimiam infirmi/
tatem ambulare non
poterat, humeris ſuis
ad reliquum gregem
reportauit. Quidam
putant iſtum eſſe pa/
ſtorem: qui cū in for/ Phil.2.a
ma dei eſſet, non rapi
nam arbitratus eſt ſe H
eſſe æqualem deo: ſed
exinaniuit ſe, formā
ſerui accipiēs: factus
obediēs patri uſq; ad
mortem, mortē autē
crucis: & ob id ad ter
rena deſcēderit, ut ſaluam faceret unam ouiculam quæ
perierat, hoc ē, humanū gen⁹. Alij uero in nonagintanouē
ouibus, iuſtorū putant numerū intelligi: & in una ouicu
la, peccatorū: ſcḋm qḋ in alio loco dixerat: Non ueni iu/ Luc.5.f
ſtos uocare, ſed peccatores: non eñ opus habēt ſani me/
dico, ſed hi qui ſe male habēt. Iſta parabola in euangelio
ſcḋm Lucam cū alijs duab⁹ parabolis decē drachmarū
& duorū filiorū ſcripta eſt. f ℭ Sic non eſt voluntas ante
patrē veſtrū qui in cęlis eſt: vt pereat vnus de puſillis iſtis.
Refert ad ſuperius propoſitū, de quo dixerat: Videte ne
cōtemnatis unum ex puſillis iſtis: & docet idcirco para/
bolam poſitam, ut puſilli non cōtemnant̃. In eo autē qḋ
dicit: Nō eſt uoluntas añ patrē ueſtrū, ut pereat unus de
puſillis iſtis: q̃tiens aliquis perierit de puſillis iſtis, oſten/
ditur q; non uoluntate patris perierit. g ℭ Si autē pec/
cauerit in te frater tuus/ vade et corripe eum ⁊c. Si peccaue/
rit in nos frater noſter: & in qualibet cauſa nos leſerit, di/
mittendi habem⁹ poteſtatē, immo neceſſitatē: qua præ/
cipitur, ut debitorib⁹ noſtris debita dimittamus. Si autē
in deum quis peccauerit, nō eſt noſtri arbitrij. Dicit eñ
ſcriptura diuina: Si peccauerit homo in hominem, roga
bit ꝓ eo ſacerdos. Si autē in deum peccauerit, quis roga/
bit ꝓ eo? Nos ecōtrario in dei iniuria benigni ſumus, in
noſtris cōtumelijs exercem⁹ odia. Corripiēdus eſt autē
frater ſeorſum: ne ſi ſemel pudorē ac uerecundiam ami/
ſerit, remaneat in peccato. Et ſi quidē audierit, lucrifaci/
mus animā eius: & per alteri⁹ ſalutē, nobis quoq; acqui/
ritur ſalus. Sinautē audire noluerit, adhibeat̃ frater. Quod
ſi nec illum audierit, adhibeat̃ & tertius: uel corrigendi
ſtudio, uel cōueniendi ſub teſtibus. Porro ſi nec illos au/
dire uoluerit, tunc multis dicendum eſt: ut deteſtationi
eum habeant: & qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur
opprobrijs.

A

opprobriis. Quando aūt dicitur: Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus: oſtenditur maioris eſſe deteſtationis: qui ſub nomine fidelis agit opera infideliū: ꝙ hi qui aperte gentiles ſunt. Publicani eñ uocanṫ ſcd'm Tropologiā, q ſæculi ſectanṫ lucra: & exigunt uectigalia per negociationes & fraudes, ac furta ſceleratãq; periuria. a Amē dico vobis: quecūq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata et in cęlo: & quecunq; ſolueritis ſuper terrā, erunt ſoluta et in cęlo. Quia dixerat: ſi autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: & poterat cōtemptoris fratris hæc occulta eſſe reſpōſio uel tacita cogitatio: ſi me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi tu me cōdemnas, & mea ſententia cōdemnaberis: Poteſtatem tribuit ap̄lis, ut ſciant qui a talib9 condemnanṫ, humanam ſententiam diuina ſentētia roborari: & quodcunq; ligatū fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo.

B

b Iterum dico vobis: quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terrā de omni re quācunq; petierint, fiet illis a patre meo qui in cęlis eſt &c. Omnis ſupra ſermo nos ad cōcordiam prouocarat. Igitur & præmiū pollicetur, ut ſollicitius feſtinem9 ad pacem: cū ſe dicat inter duos & tres medium fore: Iuxta illud exemplū tyrāni: qui duos amicos captos, cū unus ad uiſendā matrē reuertiſſet: & amicū ꝓ ſe uadem dediſſet: ſic ꝓbare uoluit, ut uno tento, alterū dimitteret: Cumq; reuertiſſet ad condictam diem, admirans amborū fidem, rogauit ut ſe haberēt tertiū. Poſſum9 & hoc ſpiritualiter intelligere: qd' ubi ſpiritus & anima corpuſq; cōſenſerint: & non inter ſe bellum diuerſarū habuerint uoluntatū, carne cōcupiſcente aduerſus ſpiritū: & ſpiritu aduerſus carnem: de omni re quam petierint, impetrent a patre. Nulliq; dubium quin bonarū rerum poſtulatio ſit, ubi corpus ea uult habere quæ ſpiritus.

c Tunc accedēs petrus ad eum, dixit: Dñe, quotiens peccabit in me frater meus, et dimittam ei &c. Hæret ſibi ſermo dominicus: & in modum funiculi triplicis, rumpi nō poteſt. Supra dixerat: Videte ne contemnatis unum ex puſillis iſtis: & adiecerat: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: & præmium repromiſerat dicens: Si duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re impetrabunt quam petierint: & ego ero in medio eorum. Prouocatus apoſtolus Petrus interrogat quotiens fratri in ſe peccanti dimittere debeat: & cum interrogatione profert ſententiam, uſq; ſepties. Cui reſpōdit Ieſus: Non uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties, id eſt quadringētis nonaginta uicibus: ut totiēs peccanti fratri dimitteret in die, q̃tiēs ille peccare nō poſſit.

& ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrē tuum.

g Si autē te nō audierit: adhibe tecum adhuc unum uel duos: ut in ore duorū uel trium teſtium ſtet omne uerbum. Q; ſi nō audierit eos, dic eccleſiæ. Si aūt eccleſiam

a nō audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. h Amēn dico uobis: quæcunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſup terrā, erunt

b ſoluta & in cœlo. i Iterum dico uobis: quia ſi duo ex uobis cōſenſerint ſuper terrā de omni re quācunq; petierint: fiet illis a patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in me

c dio eorum. k Tunc accēdens Petrus ad eum, dixit: Dñe, quotiens peccabit in me frater meus, & dimittā ei? uſq; ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi uſq; ſepties, ſed

d uſq; ſeptuagieſſepties. l Ideō aſſimilatū eſt regnū cœlorum homini regi, qui uoluit rationē ponere cum ſeruis

e ſuis. Et cū cœpiſſet rātionē ponere, oblatus eſt ei unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet: iuſſit eum dominus uænundari & uxorem eius & filios: & omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autē ſeruus ille rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Miſertus autē dominus ſerui illius, dimiſit eum: & debitū dimiſit ei. Egreſſus autē ſeruus ille, inuenit unum de cōſeruis ſuis qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum dicens: Redde quod debes. Et procidens cōſeruus eius rogabat eum dicēs: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autē noluit: ſed abijt & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conſerui eius quæ fiebant, cōtriſtati ſunt ualde: & uenerunt & narrauerunt dño ſuo omnia quæ facta fuerant. Tunc uocauit illum dñs ſuus, & ait illi: Serue nequam, omne debitū dimiſi tibi: quoniam rogaſti me. Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dñs ei9, tradidit eum tortorib9

quoaduſq;

C

g 184 X

d Ideo aſſimilatū eſt regnū cęlorum homini regi qui voluit rationem ponere cū ſeruis ſuis.

h 185 VII

Familiare eſt ſyris & maxime palæſtinis ad omnem ſermonē ſuū parabolas iungere: ut qd' per ſimplex præceptum teneri ab auditoribus nō poteſt, per ſimilitudinem exemplaq; teneaṫ.

i 186 X

k 187 V

Præcepit itaq; Petro ſub cōparatione regis & domini & ſerui: qui debitor decē milium talentorum, a domino rogans, ueniam impetrauerat: ut ipſe quoq; dimittat cōſeruis ſuis minora peccantibus.

l 188 X

D

Si enim ille rex & domin9 ſeruo debitori decem milia talentorum tam facile dimiſit: quanto magis ſerui cōſeruis ſuis debent minora dimittere? Quod ut manifeſtius fiat, dicamus ſub exemplo: Si quis noſtrum commiſerit adulterium, homicidium, ſacrilegium, maiora crimina decem milium talentorū: rogantib9 dimittunṫ, ſi & ipſi dimittant minora peccantibus. Sin autem ob factam contumeliam ſimus implacabiles: & propter amarum uerbum perpetes habeamus diſcordias: nonne nobis uidemur recte redigendi in carcerem: & ſub exemplo operis noſtri hoc agere: ut maiorum nobis delictorum uenia non relaxetur? e Et cum cępiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei vnus qui debebat decem milia talenta. Cum autem nō haberet vnde redderet, iuſſit eum dñs venundari & vxorē eius & filios &c. Scio quoſdā iſtum qui debebat decē milia talenta, diabolum interpretari: cuius uxorem & filios uænundatos perſeuerante illo in malicia, inſipientiam & malas cogitationes intelligi uolunt. Sicut eñ iuſti uxor, diciṫ ſapientia: ſic uxorē iniuſti & peccatoris, appellari ſtulticiā. Sed quomō ei dimittat dominus decem milia talenta: & ille nobis cōſeruis ſuis centum denarios nō dimiſerit: nec eccleſiaſticæ interpretationis eſt, nec a prudentibus uiris recipiendæ.

a quoaduſq; redderet uniuerſum debitum: Sic & pater meus cœleſtis faciet uobis: ſi nō remiſeritis unuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ueſtris. ¶ Ca. XIX

a ET factum eſt cū cōſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, migrauit a galilæa: & uenit in fines Iudææ trans Iordanem: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & cu-
b rauit eos ibi. Et accesserunt ad eum phariſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorē ſuam
c quacunq; ex cauſa. Qui reſpondens, ait eis: Non legiſtis: quia qui fecit ab initio, maſculum & fœminam fe-
d cit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne
e una. Itaq; iam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo
f deus cōiunxit, homo nō ſeparet. Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij & dimittere?
g Ait illis: Quoniā Moyſes ad duriciā cordis ueſtri permiſit uobis dimittere uxores ueſtras: ab initio autē nō
h fuit ſic. Dico autē uobis: quia quicūq; dimiſerit uxorē ſuam niſi ob fornicationē: & aliam duxerit, mœchat̃. Et
i qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Dicunt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa homini cū uxore, non expedit nu-
k bere. Qui dixit illis: Non omēs capiunt uerbū iſtud, ſed
l quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic

E a ¶ Sic et pater meus cęleſtis faciet vobis: ſi nō remiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris. Formidoloſa ſententia, ſi iuxta noſtram mentem ſentētia dei flectitur atq; mutatur. Si parua fratribus non dimittimus, magna nobis a deo non dimittent̃. Et quia poteſt unuſquiſq; dicere: nihil habeo cōtra eum, ipſe nouit: habet deum iudicē: nō mihi curæ eſt, quid uelit agere, ego ignoui ei: confirmat ſen-
a 189 VI tentiam ſuā: & omnē ſimulationē fictæ pacis euertit, dicens: Si nō remiſeritis unuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ueſtris.

¶ Ca. XIX

ET factum eſt cum conſummaſſet Jeſus ſermones iſtos &c. Et acceſſerūt ad eum phariſęi tentantes eum / et dicētes: Si licet homini dimittere vxorē ſuam quacunq; ex cauſa? De galilæa uenerat ad Iudæam: idcir-
F co phariſæorum ſcribarumq; factio interrogat eum: utrum li-
b 190 II ceat homini dimittere uxorē ſuam qualibet cauſa: ut q̄ſi cor-
c 191 X nuto teneant eum ſyllogiſmo: & quodcūq; reſponderit, captioni pateat. Si dixerit dimittendas eſſe uxores qualibet ex cauſa, & ducendas alias: pudicitiæ prædicator, ſibi uidebitur docere contraria. Si autem reſpōderit, non omnē ob cauſam debere dimitti: quaſi ſacrilegij reus tenebit̃: & aduerſus doctrinā Moyſi ac per Moyſen dei facere iudicabit̃. Igitur dn̄s ſic reſponſionem temperat, ut decipulam eorū tranſeat: ſcripturā ſanctam adducēs in teſtimonium, & naturalem legem: primamq; dei ſententiam ſecundæ opponens: quæ non uoluntate dei, ſed peccantium neceſſitate conceſſa eſt.

c ¶ Qui reſpondens / ait eis: Non legiſtis: quia qui fecit ab initio / maſculum & fęminā fecit eos? Hoc in exordio Geneſeos ſcriptū eſt. Dicēdo autē maſculū & fœminā, oſtendit ſecūda uitanda cōiugia. Nō eñ ait, maſculū & fœminas, qđ ex priorū repudio quærebat̃: ſed maſculū & fœminā: ut unius cōiugis cōſortia necterent̃. d ¶ Et dixit: Propter hoc dimittet hō patrē et matrē / et adhęrebit vxori ſuę. Similiter (ait) adhærebit uxori ſuæ, nō uxoribꝰ. Et erunt duo in carne una. Præmium nuptiarū, e duabus unam carnē fieri. Caſtitas iuncta ſpiritui, unus effici t̃ ſpiritus.

e ¶ Quod ergo deus coniunxit / homo non ſeparet. Deus coniunxit, unam faciendo carnem uiri & fœminæ: hanc homo nō poteſt ſeparare, niſi forſitan ſolus deus. Homo ſeparat, quando propter deſyderiū ſecundæ uxoris, primam dimittit. Deus ſeparat qui & cōiunxerat, quando ex conſenſu propter ſeruitutem dei: eo ꝙ tempus in arto
1.Cort.7.e ſit: ſic habemus uxores, quaſi non habētes. f ¶ Dicunt illi: Quid ergo moyſes mandauit dari libellum repudij / & dimittere? Aperiunt calumniam quā parauerant. Et certe dominus non propriam ſententiā protulerat, ſed ueteris hiſtoriæ & mandatorum dei fuerat recordatus. g ¶ Ait illis: Quoniā moyſes ad duriciam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autē nō fuit ſic. Quod

G dicit iſtiuſmodi eſt: Nunquid pōt deus ſibi eſſe cōtrariꝰ,
Deut.24.a ut aliud ante iuſſerit, & ſententiā ſuā nouo frangat imperio? Nō ita ſentiendū eſt: ſed Moyſes cū uideret ꝓpter deſyderiū ſecūdarū cōiugū: quæ uel ditiores, uel iuniores, uel pulchriores eſſent, primas uxores interfici: aut malā uitam ducere, maluit indulgere diſcordiā, q̄ odia & homicidia perſeuerare. Simulq; conſydera, qđ nō dixit: Propter duriciā cordis ueſtri permiſit uobis deus, ſed Moy-
1.Cor.7.b ſes: ut iuxta Apoſtolum, conſilium ſit hominis, nō imperium dei. h ¶ Dico autem vobis: q; quicunq; dimiſerit vxorē ſuam niſi ob fornicationē &c. Sola fornicatio eſt quæ uxoris uincat affectum: immo cum illa unam carnē in aliam diuiſerit: & ſe fornicatione ſeparauerit a marito, non debet teneri: ne uirum quoq; ſub maledicto faciat: dicēte ſcriptura: Qui
Prouer.18.d adulteram tenet, ſtultus & impius eſt. Vbi
H cunq; eſt igitur fornicatio, & fornicationis ſuſpitio, libere uxor dimittit̃. Et quia poterat accidere: ut aliquis calumniam faceret innocenti: & ob ſecundam copulam nuptiarum ueteri crimen impingeret: ſic priorem dimittere iubetur uxorem: ut ſecundam prima uiuente non habeat. Quod enim dicit, tale eſt: Si non propter libidinē, ſed propter iniuriam dimittis uxorem: quare expertus infœlices priores nuptias, nouarū te immittis periculo? Necnon quia poterat euenire: ut iuxta eandem legem, uxor quoq; marito daret repudium: eadem cautela præcipitur, ne ſecūdum accipiat uirum. Et quia meretrix, & quæ ſemel fuerat adultera, opprobriū nō timebat: ſecūdo præcipit̃ uiro, ꝙ ſi talem duxerit, ſub adulterij ſit crimine. i ¶ Dicūt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hoī cū vxore / nou expedit nubere. Graue pōdus uxorum eſt, ſi excepta cauſa fornicationis, eas dimittere non licet. Quid enim ſi temulenta fuerit: ſi iracunda, ſi malis moribus, ſi luxurioſa, ſi guloſa, ſi uaga, ſi iurgatrix, ſi maledica: tenēda erit iſtiuſmodi? Volumus, nolumus, ſuſtinenda eſt. Cum eñ eſſemus liberi, uoluntarie nos ſubiecimus ſeruituti. Videntes ergo apoſtoli graue uxorū iugum, proferunt motū animi ſui & dicunt: Si ita eſt cauſa homini cum uxore, nō expedit nubere. k ¶ Qui dixit illis: Nō omnes capiunt verbū iſtud / ſed quibꝰ datū eſt &c. Nemo putet ſub hoc uerbo uel fatum, uel fortunā introduci: ꝙ hi ſunt uirgines quibꝰ a deo datum ſit: aut quos quidā ad hoc caſus adduxerit: ſed his datum eſt qui petierunt, qui uoluerunt: qui ut acciperent, laborauerunt. Omni eñ petenti dabit̃: & quærēs inueniet: & pulſanti aperiet̃. l ¶ Sunt eñ eunuchi / qui de matris vtero ſic nati ſunt: et ſunt eunuchi / qui facti ſunt ab hominibus: et ſunt eunuchi / qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cęlorum. Qui poteſt capere / capiat. Triplex genus eſt eunuchorū, duorū carnalium, & tertij ſpiritualis. Alij ſunt qui de matris utero ſic naſcunt̃. Alij quos uel captiuitas facit: uel

delitiæ

A deliciæ matronales. Tertij ſunt qui ſeipſos caſtrauerunt
propter regnū cœlorum:& qui cum poſſint eſſe uiri,pro
pter chriſtum eunuchi fiunt. Iſtis promittitur premium:
ſuperioribus autem quibus caſtimoniæ neceſſitas non
uoluntas eſt:nihil omnino debetur. Poſſumus & aliter
dicere. Eunuchi ſunt
ex matris utero: qui
frigidioris naturæ ſūt
nec libidinem appe/
tentes. Et alij,qui ab
hominibus fiunt: q̊s
aut philoſophi faciūt
aut propter idolorū
cultū emolliuntur in
fœminas:uel perſua/
ſione hæretica ſimu/
lant caſtitatē: ut men
tiantur religionis ue/
ritatē. Sed nullus eo/
rum conſequitur re/
gna cœlorū: niſi qui
ſe caſtrauerit propter
chriſtum. Vnde in/
fert: Qui poteſt cape
re capiat:ut unuſquiſque
cōſyderet uires ſuas,
utrum poſſit uirgina
lia & pudicitiæ imple
re præcepta. Per ſe em̄
caſtitas blanda eſt:&
quemlibet ad ſe alli/
ciens. Sed conſyderā
dæ ſunt uires: ut qui
poteſt capere capiat.
B Quaſi hortātis uox
domini eſt: & milites
ſuos ad pudicitiæ pre
miū concitātis. Qui
poteſt capere capiat:
qui poteſt pugnare
pugnet,ſupet ac triū/
phet. a Tunc obla
ti ſunt ei paruuli ut ma
nus eis iponeret & ora
ret: diſcipuli autem in/
crepabant eos. Non
quo nollent eis ſalua
toris & manu & uoce benedici:ſed quo necdum haben/
tes pleniſſimam fidem,putarent eum in ſimilitudinem
hominum,offerentium importunitate laſſari. b Si/
nite paruulos & nolite eos prohibere ad me venire: taliū eſt
em̄ regnū cęlorū. Significāter dixit taliū,nō iſtorū:ut oſtē/
deret non ætatem regnare ſed mores: & his qui ſimilem
haberent innocentiam & ſimplicitatem,premium repro
mitti. Apoſtolo quoque in eandem ſententiam congruēte:
1. Cor. 14. d Fratres,nolite pueri effici ſenſibus, ſed malicia paruuli
eſtote: ſenſu autē ut pfecti ſitis. c Et ecce vnus accedēs
ait illi: Magiſter bone:quid boni faciā vt habeā vitam ęter/
nam &c. Iſte qui interrogat quomodo uitam cōſequatur
Marc. 10. c æternam,& adoleſcens & diues eſt & ſuperbus:& iuxta
alium euangeliſtam,non uoto diſcentis,ſed tentantis in/
terrogat. d Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bo/
nus deus. Qui magiſtrum uocauerat bonū: & non deū,
uel dei filium confeſſus erat: diſcit q̄uis ſanctum homi/
nem comparatione dei non eſſe bonum: de quo dicitur:
Pſ. 117. d Confitemini domino quoniā bonus. Ne quis autem pu
tet in eo qd̓ bonus deus dicitur: excludi a bonitate filiū
Ioh. 10. b dei: legimus in alio loco: Paſtor bonus ponit animā ſuā
Pſ. 142. c p ouibus ſuis. Et in propheta: Spiritū bonū: terrāque bo/
nam. Igitur & ſaluator non bonitatis teſtimoniū renuit:
ſed magiſtri abſque deo excluſit errorem. e Si aūt vis
ad vitā ingredi: ſerua mādata. Dicit illi: Quę? Ieſus autem
dixit: Non homicidiū facies. Non adulterabis. Non furtū

utero ſic nati ſunt:& ſunt eunuchi qui facti ſunt ab ho-
minibus:& ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt pro-
pter regnum cœlorum. Qui poteſt capere capiat.
a [a] Tūnc oblati ſunt ei paruuli:ut manus eis imponeret
& oraret. Diſcipuli autem increpabant eos. Ieſus uero
b ait eis: [b] Sinite paruulos,& nolite eos prohibere ad me
uenire:talium eſt enim regnum cœlorum. Et cum im-
c poſuiſſet eis manus, abijt inde. [c] Et ecce unus acce-
dēs ait illi: Magiſter bone:quid boni faciā ut habeā ui/
d tam æternam? Qui dixit ei: [d] Quid me interrogas de bo
e no? Vnus eſt bonus deus. [e] Si autem uis ad uitam in-
gredi:ſerua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem di/
xit: Non homicidium facies. Non adulterabis. Non fa
cies furtum. Non falſum teſtimonium dices. Honora
patrem tuum & matrem: & diliges proximum tuum
f ſicut teipſum. Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cu/
ſtodiui a iuuentute mea: quid adhuc mihi deeſt? Ait
g illi ieſus: [f] Si [g] uis perfectus eſſe: uade uende quæ ha
bes & da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo:
& ueni ſequere me. [g] Cum audiſſet autem adoleſcens
h uerbum: abijt triſtis: [h] erat enim habens multas poſſeſ/
i ſiones. [i] Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico uo/
bis: quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum.
k [k] Et iterum dico uobis: Facilius eſt camelū per foramen
acus tranſire q̄ diuitē intrare in regnū cœlorū. Auditis
aūt his diſcipuli mirabant̄ ualde dicētes: Quis ergo po
terit ſaluus

facies &c. Adoleſcentem iſtum tentatorem eſſe: ex eo pro/ C
bare poſſumus, qd̓ dicente ſibi domino: ſi uis ad uitam
ingredi ſerua mandata: rurſum fraudulenter interrogat
quæ ſint illa mādata: quaſi non ipſe legerit: aut dominus
poſſit deo iubere contraria. f Dicit illi adoleſcēs: Om/
nia hęc cuſtodiui a iu/
uētute mea. Quid ad/
huc mihi deeſt? Mētit̄
adoleſcēs. Si em̄ hoc
qd̓ poſitum eſt in mā
datis: Diliges proxi/
mū tuū ſicut teipſū, d 192 II
opere cōpleſſet: quō
poſtea audiēs: Vade
& uende quæ habes,
& da pauperibus, tri/
ſtis receſſit, qa habe/
bat poſſeſſiones mul e 193 II
tas? g Si vis perfe
ctus eſſe: vade vende
quę habes & da paupe
ribus &c. In poteſtate
noſtra eſt utrum ueli
mus eſſe perfecti. Tn̄
quicunque pfectus eſſe
uoluerit, debet uēde/
re quæ habet: & non
ex parte uēdere, ſicut
Ananias fecit & Sap Act. 5. a
phira: ſed totū uende
re: & cū uēdiderit da/
re om̄e paupib⁹,& ſic f 194 II
ſibi præpare theſau/
rum in regno cœlo/
rum. Et hoc ad perfe g 195 II
ctionē nō ſufficit, niſi
poſt contēptas diui/
tias, ſaluatorē ſequat̄:
id eſt, relictis malis fa
ciat bona. Facili⁹ em̄
ſacculus contēnit̄ q̄ D
uoluptas. Multi diui/
tias relinquentes, do
minum non ſequun
tur. Sequitur autem
dominum, qui imita
tor eius eſt:& per ue/
ſtigia illius graditur. Qui enim dicit ſe in chriſto crede/
re: debet quomodo ille ambulauit & ipſe ambulare.
h Abijt triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.
Hæc eſt triſticia quæ ducit ad mortem. Cauſaque triſticiæ
redditur: quod habuerit multas poſſeſſiones: id eſt ſpi/
nas & tribulos quæ ſemētem dominicam ſuffocauerint.
i Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis:
quia diues difficile intrabit in regnum cęlorum. Et quomo/
do Abrahā, Iſaac & Iacob diuites intrarunt in regnū cœ/ Gen. 13. b. et. 36. a
lorum: & in euangelio Matthæus & Zacheus diuitijs 5. 9. a
derelictis, domini teſtimonio prædicantur? Sed conſy/ Luc. 19. a
derandum qd̓ eo tempore quo intrauerunt, diuites
eſſe deſierunt. Tamdiu ergo non intrabunt, quādiu di/
uites fuerint. Et tamen quia difficulter diuitiæ contem/
nuntur, non dixit: Impoſſibile eſt diuites intrare in re/
gnum cœlorum, ſed difficile. Vbi difficile ponitur: non
impoſſibilitas prætenditur, ſed raritas demonſtratur.
k Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per fora/
men acus tranſire, q̄ diuitem intrare in regnū cęlorum. Au/
ditis autem his diſcipuli mirabantur valde &c. Hoc dicto
oſtenditur non difficile eſſe, ſed impoſſibile. Si enim
quomodo camelus non poteſt intrare per foramen
acus: ſic diues intrare non poteſt in regna cœlorum:
nullus diuitum ſaluus erit. Sed ſi legamus Eſaiam quo/ Eſa. 60. a
modo cameli madian & epha ueniant hieruſalem cum
donis atque muneribus; & qui prius curui erāt, & uitiorū

 prauitate

E prauitate diſtorti, ingrediantˀ portas hieruſalem: uidebi
mus quō & iſti cameli quibus diuites comparantˀ, cum
depoſuerint grauem ſarcinā peccatorū, & totius corpo/
ris prauitatē: intrare poſſint per anguſtā portā & artā uiā
quæ ducit ad uitam. Interrogantibus autē diſcipulis &
admirantibus auſte/
ritatē dicti, quis ergo
ſaluus fiet? clæmētia
ſua ſeueritatē ſentētiæ
tēperauit dicēs: Quæ
h 196 X apud hoīes īpoſſibi/
lia, apud deū poſſibi/
lia ſunt. a Tūc re/
i 197 V ſpondens petrus dixit
ei: Ecce nos reliqmus
omnia & ſecuti ſumus
te: quid ergo erit no/
bis? Grādis fiducia:
k 198 II Petrus piſcator erat:
diues nō fuerat, ciboſ
manu & arte quære/
bat: & tamen loquitˀ
confidēter, reliqmus
l 199 II omīa. Et quia nō ſuffi
cit tm̄ relinquere: iun
git qđ perfectū eſt: &
a 200 X ſecuti ſumus te. Feci/
mus qđ iuſſiſti: quid
igitˀ nobis dabis pre/
mij? b Ieſus autē
dixit illis: Amen dico
uobis qđ uos qui ſecu
ti eſtis me &c. Non di/
xit, qui reliqſtis om/
nia: hoc em̄ & Socra/
tes fecit philoſophus:
F & multi alij diuitias
cōtempſerūt, ſed qui
ſecuti eſtis me: qđ ꝓ/
prie apoſtolorum eſt
atq̨ credentiū. In re/
generatione cū ſede/
rit fili⁹ hominis in ſe/
de maieſtatis ſuæ: qn̄
& mortui de corru/
ptione reſurgēt incor
rupti, ſedebitis & uos
in ſolijs iudicātium:
condēnantes duode/
cim tribus iſrael: qa
uobis credētibus illi
credere noluerunt.
c Et omnis qui reli/
querit domum uel fra
tres aut ſorores &c. Lo
cus iſte cū illa ſenten/
ſ.10.d tia cōgruit in q̄ ſalua/
tor loquitˀ: Non ueni
pacē mittere ſed gladiū. Veni em̄ ſeparare hominē a patre
ſuo, & matrē a filia, & nurū a ſocru: & inimici hoīs dome/
ſtici eius. Qui ergo ꝓpter fidem chriſti & prædicationē
euāgelij omēs affectus cōtempſerint, atq̨ diuitias & ſæcu
li uoluptates: iſti centuplū recipient & uitā æternā poſſi/
debunt. Ex occaſione huius ſentētiæ, quidā introducūt
mille annos poſt reſurrectionē: dicentes tunc nobis cen/
tuplū omniū rerum quas dimiſimus & uitam æternam
eſſe reddendā: non intelligētes qđ ſi in cæteris digna ſit
repromiſſio, in uxorib⁹ appareat turpitudo: ut qui unā
ꝓ dn̄o dimiſerit, centū recipiat in futuro. Sēſus ergo iſte
eſt: Qui carnalia ꝓ ſaluatore dimiſerit, ſpūalia recipiet:
quæ cōparatiōe & merito ſui ita erūt, q̄ſi ſi ꝑuo numero
cētenarius numer⁹ cōparetˀ. Vnde dicit & Apl̄us: q unā
tantū domū & unius ꝓuinciæ paruos agros dimiſerat,

terit ſaluus eſſe? Aſpiciēs autem ieſus, dixit illis: Apud
homines hoc impoſſibile eſt: apud deum autem om̄ia
a poſſibilia ſunt. [b] Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce
nos reliquimus omnia: & ſecuti ſumus te: Quid ergo
b erit nobis? [i] Ieſus autem dixit illis: Amen dico uobis:
qđ uos qui ſecuti eſtis me in regeneratione: cum ſede/
rit fili⁹ hominis in ſede maieſtatis ſuæ: ſedebitis & uos
ſup ſedes duodecim, iudicātes duodecim tribus iſrael.
c [k] Et omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut ſoro/
res, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut
agros, propter nomen meum: centuplum accipiet & ui
tam æternam poſſidebit. [l] Multi autem erunt primi
nouiſſimi: & nouiſſimi primi. Ca. XX

b [a] Simile eſt regnum cœlorum homini patrifami/
lias qui exijt primo mane conducere operarios
in uineam ſuam. Conuentione autem facta cum
operarijs ex denario diurno: miſit eos in uineam ſuam.
Et egreſſus circa horam tertiam: uidit alios ſtantes in fo
ro ocioſos, & dixit illis: Ite & uos in uineam meam: &
quod iuſtum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt.
Iterum autem exijt circa ſextam & nonam horam: &
fecit ſimiliter. Circa undecimam uero exijt: & inuenit
alios ſtantes, & dicit illis: Quid hic ſtatis tota die ocio/
ſi? Dicunt ei: Quia nemo nos cōduxit. Dicit illis: Ite &
uos in uineam. Cum ſero autem factum eſſet: dicit do/
minus uineæ procuratori ſuo: Voca operarios & red/
de illis mercedem, incipiens a nouiſſimis uſq̨ ad pri/
mos. Cum ueniſſent ergo qui circa undecimam ho/
ram uenerant: acceperunt ſingulos denarios. Venien/
tes autem & primi: arbitrati ſunt qđ plus eſſent acce/
pturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios. Et
accipientes, murmurabant aduerſus patremfamilias
dicentes: Hi nouiſſimi una hora fecerunt: & pares il/
los nobis feciſti qui portauimus pondus diei & æſtus?
At ille

Quaſi nihil habētes & om̄ia poſſidentes. Ca. XX 2. Cor. 6. b
Simile eſt regnum celorū homini patriſfamilias qui G
exijt primo mane cōducere oparios in uineā ſuā &c.
Parabola iſta uel ſimilitudo regni cœlorum: ex
his quæ præmiſſa ſunt intelligitur. Scriptum eſt
enim ante eam: Mul/
ti erūt primi nouiſſi/
mi, & nouiſſimi pri/
mi. Non tēpore diffe
rēte dn̄o, ſed fide: Di
citq̨ patremfamilias
primo mane exiſſe
ut conduceret opera/
rios in uineā ſuam: &
precium operis cōſti
tuiſſe denariū. Dein/
de egreſſum circa ho
ram tertiā uidiſſe ali/
os ſtantes in platea
ocioſos: & illis neq̄q̨
denariū, ſed qđ iuſtū
eſt fuiſſe pollicitum.
Sexta quoq̨ hora &
nona feciſſe ſimiliter.
Vndecima autem in/
ueniſſe alios ſtantes,
qui tota die ocioſi fue
rant: & miſiſſe eos in
uineā. Cum autē ſe/
ro factum eſſet præce
piſſe procuratori ſuo
ut a nouiſſimis inci/
peret reddere: hoc ē,
ab operarijs horæ un H
decimæ uſq̨ ad ope/
rarios horæ primæ:
omneſq̨ pariter con/
tra nouiſſimos inui/
dia concitatos, iniqta
tem arguiſſe patriſfa/
milias: Non qđ min⁹
acceperint q̄ fuerat
cōſtitutū, ſed qđ pl⁹
accipe uoluerint his
in quos ſe clæmentia
cōductoris effuderat.
Mihi uidētur primæ
horæ eſſe operarij, Sa
muel & Hieremias &
baptiſta Ioānes: qui
poſſunt cū pſalmiſta
dicere: Ex utero ma/ Ps. 21. b
tris meæ deus me⁹ es
tu. Tertiæ uero horæ
oparij ſunt: q a puber
tate ſeruire deo cœpe
runt. Sextæ horæ, qui
matura ætate ſuſcepe
runt iugū chriſti. Nonæ, qui iam declināt ad ſeniū. Porro
undecimæ, qui ultima ſenectute: & tamē omnes pariter
accipiūt præmiū, licet diuerſus labor ſit. Sunt qui hāc pa
rabolā aliter diſſerant. Prima hora, uolunt miſſum eſſe
in uineā Adam, & reliquos patriarchas uſq̨ ad Noe. Ter
tia, ipſum Noe uſq̨ ad Abrahā, & circūciſionē ei datā. Se
xta, ab Abrahā uſq̨ ad moyſen, qn̄ lex data ē. Nona, ipſū
moyſen & ꝓphetas. Vndecima, apl̄os & gentiū populū
qbus omnes inuidēt. Vnde hoc ipſum intelligēs poſt ho
rā iam undecimā, cū eſſet ꝓpe ſolis occaſum & ad ueſpe/
rā, Ioannes euāgeliſta loquitˀ: Filioli mei nouiſſima hora 1. Ioh. 2. c
eſt. Et ſimul cōſydera qđ iniuſticiā patriſfamilias quā in
undecimæ horæ oparijs omēs pariter accuſant: in ſeipſis
nō intelligūt. Si em̄ iniquus eſt paterfamilias: nō in uno
iniquus eſt, ſed in om̄ib⁹: qa nō ſic laborauit tertiæ horæ
operarius:

a At ille reſpondẽs uni eorum,dixit: Amice nõ facio tibi
b c iniuriã. Nonne ex denario conueniſti mecũ? Tolle qd'
tuũ eſt & uade. Volo autem & huic nouiſſimo dare ſi
cut & tibi. Aut non licet mihi qd' uolo facere? An ocu
lus tuus nequã eſt:quia ego bonus ſum? Sic erũt nouiſ
ſimi primi:& primi nouiſſimi. Multi enim ſunt uocati:
e pauci uero electi. [b] Et aſcendens ieſus hieroſolymam
aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto,& ait illis:
Ecce aſcendimus hieroſolymam, & filius hominis tra
detur principibus ſacerdotum & ſcribis : & condemna
bunt eum morte: & tradent eum gentibus ad illuden
dum & flagellandum & crucifigendum:& tertia die re
f ſurget. [c] Tunc acceſſit ad eum mater filiorum çebedei
cum filijs ſuis:adorans & petens aliquid ab eo. Qui di
xit ei:Quid uis? Ait illi:Dic ut ſedeant hi duo filij mei:
unus ad dexteram tuam,& unus ad ſiniſtram in regno
g tuo. Reſpondens autem ieſus,dixit: Neſcitis quid peta
h tis. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?
i Dicunt ei:Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum
bibetis : ſedere autẽ ad dexteram meam & ſiniſtram,
non eſt meum dare uobis : ſed quibus paratum eſt a
k patre meo. [d] Et audientes decẽ indignati ſunt de duo
l bus fratribus. Ieſus autem uocauit eos ad ſe, & ait:
Scitis:quia principes gentiũ dominantur eorũ:& qui ma
iores ſunt,

A operarius:quomodo ille qui prima hora eſt miſſus in uineã. Similiter & ſextæ horæ oparius:minus laborauit tertiæ horæ operario: & nonæ,ſextæ horæ operario. Omnis itaqꝫ retro uocatio gentibus inuidet: & in euangelij torquetur gratia. Vnde & ſaluator concludens parabolam: Erũt,inquit,primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi: Qd' iudæi de capite uertantur in caudam:& nos de cauda mutemur in caput. a Amice nõ facio tibi iniuriã. Legi in cuiuſdã libro: amicum iſtum qui increpatur a patrefamilias, primæ horæ operariũ, protoplaſtum intelligi, & eos qui illo tpe crediderũt. b Nõne ex denario conueniſti mecũ? Denarius figurã regis habet. Recepiſti ergo mercedẽ quã tibi ꝓmiſerã:hoc eſt imaginẽ & ſimilitudinẽ meã:qd quæris amplius: & nõ tã ipſe plus accipere q̃ aliũ nihil accipere deſyderas: quaſi alterius cõſortio minuatur premij meritũ? c Tolle qđ tuum eſt & vade. Iudæos intellige,non gratia ſed ope ſaluatos. Qui enim fecerit eã,uiuet in ea. Vnde dicitur ad eũ: d An oculus tuus nequã eſt: quia ego bonus ſum. Idipſum ſonat & illa Lucæ parabola: ubi maior filiꝰ minori inuidet,& nõ uult eũ recipi pœnitentẽ,& patrẽ accuſat iniuſticiæ. Et ut ſciamus hunc eſſe ſenſum quẽ diximus,titulus parabolæ huius finiſqꝫ conſentiũt. Sic erũt,inquit, nouiſſimi primi:& primi nouiſſimi. Multi em̃ ſunt uocati:pauci uero electi. e Et aſcendẽs ieſus hieroſolymam aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto,& ait illis: Ecce aſcẽdimus hieroſolymã:& filius hoĩs tradetur &c. Crebro hoc ipſum diſcipulis dixerat:ſed quia multis in medio diſputatis poterat labi de memoria qd' audierãt:iturus hieroſolymã,& ſecũ ducturus aplos, ad tentationẽ eos parat: ne cũ uenerit ꝑſecutio & crucis ignominia,ſcandaliçentur. f Tũc acceſſit ad eũ mater filiorũ çebedei cũ filijs ſuis &c. Vnde opinionẽ regni habet mater filiorũ çebedei: ut cũ dñs dixerit: filiꝰ hoĩs tradetur principibꝰ ſacerdotũ & ſcribis:& condẽnabũt eũ morte:& tradẽt gẽtibus ad illudẽdũ & flagellandũ & crucifigendũ, & ignominiã paſſiõis timẽtibus diſcipulis nũciaret:illa gloriã poſtulet triũphãtis? Hac ut reor ex cauſa:quia poſt omnia dixerat dñs:& tertia die reſurget:putauit eũ mulier poſt reſurrectionẽ ilico regnaturũ: & hoc qd' in ſecũdo aduentu ꝓmittitur,in primo eſſe cõplendũ:& auiditate fœminea præſentia cupit,ĩmemor futurorũ. Qd' autẽ interrogat dñs, & illa petente reſpõdit: quid uis? nõ uenit de ignorãtia: ſed ex eiꝰ ꝑſona dicitur qui flagellãdus & crucifigendus erat: quõ &
Luce.8.f in hæmorrouſa: Quis me tetigit? Et de Laçaro: Vbi po
Ioã.11.d ſuiſtis eum? In ueteri quoqꝫ teſtamento: Adam ubi es? Et
Gẽn.3.b deſcẽdens uidebo ſi iuxta clamorẽ qui uenit ad me per
Ibidẽ,18.c ficiant: ſin autem non eſt, ut ſciam. Poſtulat autem mater filiorũ çebedei errore muliebri & pietatis affectu, neſciẽs quid peteret. Nec mirum ſi iſta arguatur imperitiæ, cum

C de Petro dicatur : quando tria uult facere tabernacula, Mar.9.a
Neſciens quid diceret. g Reſpondens autem ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Mater poſtulat: & dñs diſcipulis loquitur: intelligẽs preces eius ex filiorũ deſcendere uolũtate. h Poteſtis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus ſum? Calicẽ in ſcripturis diuinis, paſſionem intelligimus: iuxta illud: Pa Infra.26,d
ter, ſi poſſibile eſt, trãſeat a me calix iſte. Et in pſalmo: Quid re Pſ.115.a
tribuã dño ꝓ omnibus quæ retribuit mihi? b 201 II
Calicẽ ſalutaris accipiã, & nomen dñi inuocabo. Statimqꝫ infert quis iſte ſit calix. Præcioſa in cõſpectu dñi mors ſanctorum eius. i Ait illis: calicem quidẽ meũ bibetis &c. Quæritur quõ c 202 VI
calicẽ martyrij filij çebedei, Iacobus uidelicet & Ioannes biberint: cũ ſcriptura narret Iacobũ tantũ apo Act.12.a
ſtolũ ab herode capite truncatũ : Ioannes autẽ ꝓpria morte uitam finierit. Sed ſi legamus eccleſiaſticas hiſtorias, in qbus fer

D tur, qd' & ipſe ꝓpter d 203 II
martyriũ ſit miſſus in feruẽtis olei doliũ, & inde ad ſuſcipiendam coronã chriſti athleta ꝓceſſerit: ſtatimqꝫ relegatꝰ in pathmos inſulã ſit: uidebimus martyrio animũ nõ defuiſſe:& bibiſſe Ioannẽ calicẽ cõfeſſiõis, quẽ & tres pueri in camino ignis biberũt: licet ꝑſecutor nõ fuderit ſanguinẽ. Qd' aũt dicit: ſedere ad dexterã meã & ſiniſtrã, nõ eſt meũ dare uobis, ſed qbꝰ patũ eſt a patre meo: ſic intelligẽdũ eſt: Regnũ cœlorũ nõ eſt dãtis ſed accipiẽtis. Nõ eſt em̃ acceptio ꝑſonarũ apud deũ: ſed qcũqꝫ talẽ ſe præbuerit ut regno cœloꝝ dignꝰ fiat: hic accipiet, qd' nõ ꝑſonæ ſed uitæ patũ eſt. Si itaqꝫ tales eſtis q conſeq̃mini regnũ cœlorũ, qd' pater meꝰ triũphãtibꝰ & uictoribꝰ præpauit: uos q̊qꝫ accipietis illud. Alij de moyſe & Elia dictũ uolũt, q̃s paulo ante in monte cũ eo uiderãt loquẽtes: ſed mihi nequaqꝫ uidetur. Ideo em̃ ſedẽtiũ in regno cœloꝝ uocabula nõ dicũtur: ne paucis noĩatis, cæteri putarentur excluſi. k Et audiẽtes decẽ indignati ſũt de duobꝰ fratribꝰ. Decẽ apli nõ indignantur matri filioꝝ çebedei, nec ad mulieris audaciã referũt poſtulãtis, ſed ad filios, qd' ignorãtes mẽſurã ſuã, ĩmodica cupiditate exarſerint: quibꝰ & dñs dixerat: Neſcitis qd petatis. Subintelligitur aũt uel ex rñſione dñi, uel ex indignatiõe aploꝝ, ꝙ filij matrẽ ĩmiſerint ad grãdia poſtulãda. l Ieſus aũt uocauit eos ad ſe & ait: Scitis qꝛ ꝑncipes gẽtiũ dñantur eoꝝ &c. Humilis magiſter & mitis: nec cupiditatis ĩmodicæ duos arguit poſtulãtes: nec decẽ reliquos indignatiõis increpat & liuoris, ſed tale ponit exemplũ, q̊ doceat eũ maiorem eſſe qui minor fuerit:& illũ dñm fieri, qui omniũ ſeruus ſit. Fruſtra igitur aut illi ĩmoderata quæſierant: aut iſti dolent ſuper maiorũ deſyderio: cũ ad ſummitatẽ uirtutũ nõ potẽtia ſed humilitate ueniatur. Deniqꝫ ſui ꝓponit exẽplũ, ut ſi dicta ꝑuipẽderẽt, erubeſcerẽt ad opa: & dicit:
Sicut filius

iores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit in-
ter uos: ſed quicũq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit
ueſter miniſter. Et qui uoluerit inter uos primus eſſe:
a erit ueſter ſeruus. [e] Sicut filius hominis non uenit mi-
b niſtrari, ſed miniſtrare: Et dare animã ſuã redemptionẽ
c pro multis. [f] Et egredietibus illis ab hiericho: ſecuta eſt
eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam,
audierunt quia ieſus tranſiret: & clamauerũt, dicentes:
Dñe miſerere noſtri fili dauid. Turba autem increpa-
bat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicẽtes: Do
d mine miſerere noſtri fili dauid. Et ſtetit ieſus & uocauit
eos: & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Do
e mine ut aperiantur oculi noſtri. Miſertus autem eorũ
ieſus, tetigit oculos eorum: Et confeſtim uiderunt: & ſe-
cuti ſunt eum.

Ca. XXI

f ET cum appropinquaſſet hieroſolymis & ue-
niſſet bethphage ad montem oliueti: tunc ie-
ſus miſit duos diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtel
lum qđ contra uos eſt: & ſtatim inuenietis aſinam alli-
gatam & pullum cum ea: ſoluite & adducite mihi. Et ſi
quis uobis aliqd dixerit, dicite: quia dominus his opus
g habet: & confeſtim dimittet eos. [h] Hoc autem factum
eſt: ut adimpleretur qđ dictum eſt per prophetam, di-
centem: Dicite filiæ ſion: ecce rex tuus uenit tibi mãſue-
h tus: ſedens ſuper aſinam & pullũ filiũ ſubiugalis. [c] Eun
tes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis ieſus. Et
adduxerunt aſinam & pullum: & impoſuerũt ſup eos
ueſtimneta

E a Sicut filius hominis nõ uenit miniſtrari ſed miniſtrare.
Nota, qđ crebro diximus, eum qui miniſtrat, appellari
filium hominis. b Et dare animã ſuã redemptionẽ pro
multis. Quando formã ſerui accepit: ut pro mundo ſan
guinem funderet. Non dixit animã ſuã redemptionẽ da
re pro omnibus: ſed pro
multis: id eſt pro his q
credere uoluerint.
c Et egredietibus il
lis ab hiericho/ ſecuta
eſt eũ turba multa &c.
e 204 IIII Multi latrones erant
in hiericho: q egrediẽ
tes & deſcẽdentes de
f 205 II hierlm, interficere &
uulnerare conſueue-
rãt. Idcirco dñs uenit
hiericho cũ diſcipl'is
ſuis, ut liberet uulne-
ratos & multã turbã
ſecum trahat. Deniq;
poſtq; egredi uoluit
ab hiericho, ſecuta eſt
eum turba multa. Si
manſiſſet hieroſoly-
mis & nunq; ad hu-
milia deſcẽdiſſet: tur-
ba uſq; hodie ſederet
a 206 II in tenebris & umbra
mortis. Sed & duo cæ
ci erant iuxta uiã. Cæ
cos appellat qui nec
dum dicere poterãt:
Ps. 35. c In lumine tuo uide-
bimus lumen. Secus
uiam, quia uidebanẽ
F quidem legis habere
noticiã: ſed uiã quæ
b 207 VII chriſtus eſt ignora-
bant. Quos plæriq;
phariſæos intelligũt
& ſadducæos. Alij ue
c 208 II ro utrũq; populũ, &
ueteris teſtamenti &
noui: qđ alter ſcriptã
legẽ: alter naturalẽ ſe
quẽſ, ſine chriſto cæc⁹
erat. Hi qa p ſe uidere
nõ poterãt: audierũt præconia ſaluatoris: & confeſſi ſunt
filiũ dauid. Sin autẽ uterq; cæcus refertur ad populũ iu-
dæorũ: hoc qđ ſequitur: Increpabat eos turba: ſup ethni-
Rom. 11. b cis intelligendũ eſt: quos Apoſtolus monet ne glorienẽ
& ſuperbiant contra radicem ſuam: ſed cum ipſi errore
priorum inſerti fuerint ex oleaſtro in bonam oliuam, ne
quaq; debeant inuidere priorum ſaluti. Miſerere noſtri
fili dauid. Increpãtur a turbis & nihilominus non tacẽt:
ſed crebrius id ipſum ingeminãt, ut deſyderiũ plenũ ue-
ræ lucis oſtendant. d Et ſtetit ieſus & uocauit eos/ & ait.
Cæci erant, quo pergerent ignorabant: & ſequi nõ pote-
rant ſaluatorẽ. Multæ foueæ in hiericho, multæ rupes &
prærupta in profundũ uergentia: idcirco dñs ſtat: ut ue
nire poſſint: & uocari iubet ne turbæ prohibeãt: & inter-
rogat quaſi ignorãs qd uelint: ut ex reſponſione cæcorũ
manifeſta debilitas pateat: & uirt⁹ ex remedio cognoſca-
tur. e Miſertus autẽ eorũ ieſus/ tetigit oculos eorũ: & cõ
feſtim viderunt: & ſecuti ſunt eum. Tangit oculos: & præſtat
artifex, quod natura non dederat. Aut certe quod debi-
litas tulerat, donat miſericordia. Statimq; uiderunt & ſe-
cuti ſunt eum. Qui ante in hiericho contracti ſedebant:
& clamare tm̃ nouerant, poſtea ſequũtur ieſum,
non tã pedibus q̃ uirtutibus. Ca. XXI
ET cum appropinquaſſet hieroſolymis & veniſſet
bethphage ad montẽ oliueti: tunc ieſus miſit duos
diſcipulos ſuos dicẽs eis: Ite in caſtellũ qđ contra vos eſt &c. G
Egreditur de hiericho, turbis eductis inde q̃plurimis: &
cæcis reddita ſanitate appropinquat hieroſolymis, ma-
gnis ditatus mercibus: ſalute credentium reddita, ingre
di cupit urbem pacis, & locum uiſionis dei, & arcem ſpe-
culatorij. Cumq; ap-
propinqret hieroſoly
mis & ueniſſet beth-
phage ad domũ ma-
xillarũ: qui ſacerdo-
tũ uiculus erat, & cõ-
feſſionis portabat ty-
pũ: & erat ſit⁹ in mon
te oliueti: ubi lumen
ſciẽtiæ, ubi laborũ &
dolorũ requies: miſit
duos diſcipulos ſuos
θεωρητικὴν καὶ πρακτι-
κὴν: id eſt ſcientiam &
operã, ut ingrederẽẽ
caſtellũ: Dixitq; eis:
Ite in caſtellum qđ
contra uos eſt. Con-
tra apoſtolos em̃ erat,
nec iugum doctrina-
rum uolebat accipe-
re. Et ſtatim, inquit, in
uenietis aſinam alli-
gatam, & pullum cũ
ea: ſoluite & adducite
mihi. Alligata erat aſi
na mltis uinculis pec
catorũ. Pullus quoq;
laſciuus: & frænorũ
impatiens cum ma-
tre: ſcđm euangeliũ
Lucæ: multos habe- Luc. 19. e
bat dños, non uno er
rori & dogmati ſub- H
ditos: & tamen multi
domini qui ſibi po-
teſtatem illicitam uẽ-
dicabant, uidẽtes ue-
rum dominum & ſer
uos eius ueniſſe, qui
ad ſoluendum miſſi
fuerant, non audent
reſiſtere. Quæ ſit au-
tem aſina & pullus aſinæ, dicemus in ſubditis. g Hoc
autem factum eſt vt adimpleretur qđ dictum eſt per prophe
tam dicentem: Dicite filię ſion: ecce rex tuus venit tibi man-
ſuetus/ ſedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis.
Hoc in propheta Zacharia ſcriptum eſt: de quo plenius, Zach. 9. b
ſi uitæ ſpacium fuerit, in ſuo dicetur loco. Nunc ſtringen
dum breuiter, qđ ſcđm literam in paruo itineris ſpacio
ſuper utrumq; animal ſedere non quiuerit. Aut enim
ſedit aſinæ, & pullus abſq; ſeſſore fuit: aut ſi pullo, quod
magis competit, uſus eſt ad ſedendum: aſina ducta eſt
liberã. Ergo cum hiſtoria uel impoſſibilitatem habeat,
uel turpitudinem, ad altiora tranſmittimur: ut aſina iſta
quæ ſubiugalis fuit, & edomita & iugum legis traxerat,
ſynagoga intelligatur. Pullus aſinæ laſciuus & liber:
gentium populus, quibus ſederit ieſus, miſſis ad eos
duobus diſcipulis ſuis, uno in circumciſionẽ, & altero
in gentes. h Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præ
cepit eis ieſus: & adduxerunt aſinam & pullum: & impoſue-
runt ſuper eos veſtimenta ſua: & eum deſuper ſedere fece-
runt. Pullus iſte & aſina, quibus apoſtoli ſternunt ueſti-
menta ſua, ut ieſus mollius ſedeat: ante aduentum ſal-
uatoris nudi erant: multiſq; ſibi in eos dominatum uen
dicantibus, abſq; operimento frigebant. Poſtquã uero
ſuſcepere apoſtolicas ueſtes: pulchriores effecti: domi-
num habuere ſeſſorem. Veſtis autem apoſtolica: uel
doctrina

a ueſtimenta ſua:& eum deſuper ſedere fecerunt. Pluri-
ma autẽ turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia. Alij
b autẽm cædebãt ramos de arborib⁹ & ſternebãt in uia.
c ᶜ Turbæ autem quæ præcedebãt & quæ ſequebant̃ cla
mabant dicentes: Oſanna filio dauid: benedictus qui
ᵭ uenit in nomine ᵈ dñi: oſanna in excelſis. ᵉ Et cũm in-
traſſet hieroſolymã: cõmota eſt uniuerſa ciuitas, dicẽs:
e Quis eſt hic? Populi autẽ dicebãt: Hic eſt ieſus ꝓpheta
f a naçareth galilææ. ᶠ Et intrauit ieſus in templũ dei: &
eijciebat omẽs uendẽtes & emẽtes in templo: & mẽſas
nũmulariorũ, & cathedras uendentiũ columbas euer-
tit. Et dixit eis: Scriptum eſt: domus mea, domus ora-
tionis uocabitur: uos autẽ feciſtis illã ſpeluncã latronũ.
Et acceſſerũt

A doctrina uirtutum, uel ediſſertio ſcripturarum intelligi
poteſt: ſiue eccleſiaſticorum dogmatum uarietates: qui/
bus niſi anima inſtructa fuerit & ornata, ſeſſorem habe
re dominum non meretur. a ¶ Plurima autem turba
ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Videte differentiã uniuſ/
cuiuſq; pſonæ. Apo/
ſtoli ueſtimẽta ſua ſu
per aſinũ ponũt: tur/
ba quæ uilior eſt, ſub
ſternit pedibus aſini:
necubi offendat in la
pidẽ: ne calcet ſpinã,
ne labatur in foueã.
b ¶ Alij autẽ cędebãt
ramos de arboribus ꝛ
ſternebant in via. De
arboribus frugiferis
quibus mons olïueti
conſitus eſt: cædebãt
ramos ſternebãtq; in
uia: ut praua recta fa
cerent, & æquarẽt in/
æqualia: quo rectius
atq; ſecurius in corde
credẽtiũ, chriſtus dæ
monum atq; uitio/
rũ uictor incederet.
c ¶ Turbę autem quę
ꝓcedebãt ꝛ quę ſequebant̃ clamabãt dicẽtes: oſanna filio da/
uid ꝛc. Quia manifeſta eſt hiſtoria, ſpiritualẽ ſequamur
ordinẽ diſſerendi. Turbæ quæ egreſſæ fuerant de hieri/
cho, & ſecutæ ſunt ſaluatorẽ ac diſcipulos ei⁹, poſtq; pul/
lum aſinæ ſolutũ uiderũt, qui ante ligatus fuerat: & apo/
ſtolorum ueſtibus exornatũ, & ſedentẽ ſup eum dñm ie/
ſum: ſuppoſuerũt ueſtimenta ſua, & ſtrauerunt uiam ra/
B mis arborũ. Cũq; opere cuncta feciſſent: uocis quoq; tri
buunt teſtimonium: & præcedẽtes atq; ſequẽtes, nõ bre/
ui atq; ſilenti cõfeſſione: ſed clamore pleniſſimo reſonãt:
oſanna filio dauid: benedictus qui uenit in nomine dñi.
Qꝫ aũt dicit: Turbæ quæ præcedebãt & quæ ſequebant̃:
utrũq; oſtendit populũ: & qui ante euãgeliũ, & qui poſt
euangeliũ dño crediderunt, conſona ieſum confeſſionis
uoce laudare: & ſcd'm ſupioris parabolæ exemplũ diuer
ſarũ horarum operarios, unũ fidei accipe præmiũ. Porro
qd' ſequit̃; oſanna filio dauid: quid ſignificet: & ante an/
nos plurimos in breui epiſtola ad Damaſum tunc rho/
manæ urbis epiſcopũ dixiſſe me memini: & nunc pſtrin
gam breuiter. In centeſimo decimoſeptimo pſalmo: qui
manifeſte de aduentu ſaluatoris ſcriptus eſt: inter cætera
Ps.117.c hoc q̊q; legimus: Lapidẽ quẽ reprobauerũt ædificantes:
hic factus eſt in caput anguli. A dño factũ eſt iſtud, hoc
eſt mirabile in oculis nr̃is. Hæc ẽ dies quã fecit dñs, exul/
tem⁹ & lætemur in ea. Statimq; iũgit̃: O dñe ſaluũ me fac:
O domine bene proſperare. Benedictus qui uenit in no/
mine dñi: benediximus uobis de domo dñi & cætera.
Pro eo quod habetur in Lxx. interpretibus, ὦ κύριε σῶ/
σον δὴ: id eſt: O domine ſaluum fac: In hebræo legimus
אנא יהוה הושיעה נא qd' manifeſtius interpretatus eſt
Symmachus dicens: Obſecro dñe ſaluũ fac, obſecro. Ne
mo ergo putet ex duobus uerbis, græco uidelicet & he/
bræo ſermone eſſe compoſitũ: ſed totũ hebraicũ: & ſigni/
ficare qd' aduẽtus chriſti ſalus mũdi ſit. Vnde & ſequit̃:
Benedictus qui uenit in noĩe domini. Saluatore quoq;
Iob.5.g id ipſum in euangelio cõprobante: Ego ueni in nomine
patris mei: & nõ me recepiſtis. Alius ueniet in noĩe ſuo: &
recipietis eũ. Necnõ qd' iungit̃: Oſanna: id eſt ſalus, in ex
celſis: perſpicue oſtendit̃, q aduẽtus chriſti nõ tantũ ho/
minũ ſalus, ſed totius mũdi ſit: terrena iungẽs cœleſtib⁹:
Phil.2.b Vt omne genu ei flectat̃ cœleſtiũ, terreſtriũ & infernorũ.
d ¶ Et cũ intraſſet hieroſolymã: cõmota eſt vniuerſa ciui/
tas dicẽs: Quis eſt hic? Introeunte ieſu cũ turba tota: hie/
roſolymorũ ciuitas cõmouet̃: mirans frequentiã, neſciẽs
ueritatẽ, & dicens: Quis eſt hic? Qd' quidẽ in alio loco
dicentes angelos legimus: Quis eſt iſte rex gloriæ? Alijs C
autẽ uel ambigẽtib⁹ uel interrogãtibus, uilis plæbecula Ps.23.b
confitet̃: a minorib⁹ incipiẽs, ut ad maiora ꝑueniat: & di
cit: e ¶ Hic eſt ieſus ꝓpheta a naçareth galilęę. Propheta,
quẽ & Moyſes similẽ ſui dixerat eſſe uẽturũ, & qui ꝓprie
apud græcos ſcribit̃
cũ τοῦ ἄρθρου μαρτυ/
ρία id eſt cũ articuli te
ſtimonio. A naçareth
autẽ galilææ: quia ibi
educatus fuerat: ut
flos campi nutriret̃ d 209 I
in flore uirtutum.
f ¶ Et intrauit ieſus
in templũ dei: ꝛ eijcie/
bat omnes vendentes e 210 X
ꝛ ementes in templo: ꝛ
menſas nũmulariorũ
ꝛ cathedras vẽdentiũ f 211 I
colũbas euertit ꝛc. Co
mitatus ieſus turbã
credentium: quæ ue/
ſtimenta ſua ut illeſo
pede pullus incede/
ret ſtrauerat: ingredi
tur templum: & eijcit
omnes qui uendebãt
& emebãt in templo:
menſaſq; nũmulariorũ ſubuertit: & cathedras uenden/
tium columbas diſſipauit: dixitq; eis de ſcripturis ſan/
ctis teſtimoniũ proferens, qd' domus patris eius, oratio/
nis domus eſſe deberet: non ſpelunca latronum, uel do/ Eſa.56.c
mus negociationis: ſicut in alio euangeliſta ſcriptum eſt. Hiere.7.b
Et hoc primũ ſciendũ, qd' iuxta mãdata legis, auguſtiſ/ Iob.2.c
ſimo in toto orbe templo domini: & de cunctis pene re/
gionibus iudæorũ illuc populo confluente, innumera/
biles ĩmolabant̃ hoſtiæ: maxime feſtis diebus: taurorũ,
arietum, hircorum: pauperibus ne abſq; ſacrificio eſſent, D
pullos columbarum & turtures offerentibus: accidebat
plærũq;, ut qui de longe uenerãt nõ haberent uictimas.
Excogitauerũt igitur ſacerdotes, quomodo prædam de
populo facerẽt: & omnia animalia quibus opus erat ad
ſacrificia, uendebant: ut & uenderent non habentibus:
& ipſi rurſum empta ſuſciperent. Hanc ſtropham eorũ
crebra uenientiũ inopia diſſipabat, qui indigebant ſum/
ptibus: & non ſolũ hoſtias nõ habebãt, ſed ne unde eme/
rent quidem aues & uilia munuſcula. Poſuerunt itaq; &
nũmularios qui mutuam ſub cautione darent pecuniã.
Sed quia erat lege præceptum, ut nemo uſuras accipet: Leuit.25.e
& prodeſſe non poterat pecunia fœnerata: quæ cõmodi Deut.23.d
nihil haberet, & interdum ſortem perderet: excogitaue/
runt & aliam technã, ut pro nũmularijs colybiſtas face/
rent: cuius uerbi proprietatẽ latina lingua non exprimit:
Colyba dicuntur apud eos: quæ nos appellamus trage
mata, uel uilia munuſcula: Verbi gratia: frixi ciceris:
uuarũq; paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia
uſuras accipere non poterant colybiſtæ qui pecuniã fœ/
nerati erant, pro uſuris accipiebant uarias ſpecies: ut qd'
in nũmo non licebat: in his rebus exigerent quæ nũmis
coemuntur: quaſi non hoc ipſum Eçechiel prædicauerit
dicens: Vſuram & ſupabũdantiã nõ accipietis. Iſtiuſmo/
di dominus cernens in domo patris negociationem ſeu Eçech.22.c
latrocinium, ardore ſpiritus concitatus: iuxta qd' ſcriptũ
eſt in ſexageſimooctauo pſalmo: Zelus domus tuæ co/
medit me: fecit ſibi flagellum de funiculis, & tantam ho/
minum multitudinem eiecit de templo, dicens: Scriptũ
eſt: domus mea, domus orationis uocabitur: uos autem
feciſtis eam ſpeluncã latronũ. Latro eñ eſt, & templũ dei
in latronũ conuertit ſpecum: qui lucra de religione ſecta
tur: cultuſq; eius non tam cultus dei q̃ negociationis oc
caſio eſt. Hoc iuxta hiſtoriam, Cæterum ſcd'm myſticos
intellectus: quotidie ieſus ingreditur templum patris, &
eijcit omnes tam epiſcopos & preſbyteros & diaconos,
q; laicos,

a [g]Et acceſſerũt ad eum cæci & claudi in templo: & ſa/
b nauit eos. [h]Videntes autem principes ſacerdotum &
ſcribæ, mirabilia quæ fecit: & pueros clamantes in tem/
plo, & dicentes: Oſanna filio dauid: indignati ſunt. Et
c dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dicit
eis: Vtiq;: Nunq̃ legiſtis: quia ex ore infantium & la/
d ctentium perfeciſti laudem? [i]Et relictis illis abijt foras
e extra ciuitatem in bethaniam: ibiq; manſit. Mane au/
tem reuertens in ciuitatem, eſurijt. Et uidens fici arbo/
rem unam ſecus uiam: uenit ad eam: & nihil inuenit in
ea niſi folia tantũ. Et ait illi: Nunq̃ ex te fructus naſca/
tur in ſempiternum: & arefacta eſt continuo ficulnea.
Et uidentes diſcipuli: mirati ſunt dicentes: Quomodo
f continuo aruit? [k]Reſpondẽs autem ieſus, ait eis: Amẽ
dico uobis: ſi habueritis fidem & non hæſitaueritis:
non ſolum de ficulnea facietis: ſed & ſi monti huic di/
xeritis: tolle & iacta te in mare, fiet.

Et omnia

E que laicos: & uniuerſam turbam de eccleſia ſua: & unius criminis habet uendentes pariter & ementes. Scriptum eſt enim: Gratis accepiſtis, gratis date. (Matt. 10.a) Menſas quoq; nũmulariorũ ſubuertit. Obſerua propter auariciam ſacerdotum, altaria dei, nũmulariorũ menſas appellari. Cathedraſq; uendentiũ colũbas euertit: qui uendunt gratiam ſpirituſſancti: (g 212 X) & om̃ia faciũt ut ſubiectos populos deuorent: (h 213 V) de quibus dicitur: (Pſ. 13.b) Qui deuorant populum meũ ſicut eſcam panis. Iuxta ſimplicem intelligẽtiam, columbæ nõ erant in cathedris, (i 214 VI) ſed in caueis: niſi forte columbarum inſtitores ſedebant in cathedris: Quod penitus abſurdũ eſt: qa in cathedris, magiſtrorũ magis dignitas indicatur: quæ ad nihilũ redigitur, cũ mixta fuerit lucris. (k 215 VI) Quod de eccleſijs diximus: unuſquiſq; de ſe intelligat. Dicit enim apoſtolus: (2. Cor. 6.d; 1. Cor. 3.d) Vos eſtis templũ dei: & ſpirituſſanctus habitat in uobis. Nõ ſit in domo pectoris noſtri negociatio: nõ ementium uendentiũq; cõmertia, non donorum cupiditas: ne ingrediatur ieſus iratus & rigidus: & non aliter mundet templũ ſuum: niſi flagello adhibito: ut de ſpelunca latronũ & de domo negociationis, domũ faciat orationis.

F a ¶ Et acceſſerunt ad eum ceci & clau di in templo & ſanauit eos. Niſi menſas nũmulariorũ euertiſſet: cathedraſq; colũbas uendentiũ: cæci & claudi lucẽ priſtinã & concitum gradum non meruiſſent recipere. b ¶ Videntes autem principes ſacerdotum & ſcribe mirabilia que fecit &c. Plæriq; arbitrantur maximũ eſſe ſignorũ quod Laçarus ſuſcitatus eſt: (Ioh. 11.e. 9.a) quod cæcus ex utero lumẽ accepit: (Ib. 3.d) quod ad iordanem uox audita ſit patris: quod transfiguratus (Mar. 9.a) in monte gloriã oſtenderit triumphantis. Mihi inter om nia ſigna quæ fecit: hoc uidetur mirabilius eſſe: quod unus homo & illo tempore contemptibilis: & intantũ uilis ut poſtea crucifigeretur: ſcribis & phariſæis contra ſe ſæuientibus & uidẽtibus lucra ſua deſtrui, potuerit ad unius flagelli uerbera tantã eijcere multitudinẽ: menſaſq; ſubuertere, & cathedras confringere: & alia facere quæ infinitus non feciſſet exercitus. Igneum enim quiddam atq; ſydereum radiabat ex oculis eius: & diuinitatis maieſtas lucebat in facie. Cũq; manum non audeant inijcere ſacerdotes: tamen opera calumniantur: & teſtimonium populi atq; puerorum qui clamabant, Oſanna filio dauid: uertunt in calumniã: quod uidelicet hoc non dicatur niſi ſoli filio dei. Videant ergo epiſcopi & quãtũlibet ſancti hoĩes: cum quanto periculo dici iſta ſibi patiantur: ſi dño cui uere hoc dicebatur: quia necdum erat ſolida credentium fides, pro crimine impingitur. c ¶ Ieſus autem dicit illis: vtiq;. Nunq̃ legiſtis: quia ex ore infantiũ & lactentiũ perfeciſti laudẽ? Quã moderate ſententiã temperat: & reſponſio utrũq; uergens & calumniæ non patens. Non dixit quod ſcribæ audire cupiebant: bene faciunt pueri: ut mihi teſtimonium perhibeant: nec rurſum errant, pueri ſunt, debetis ætati ignoſcere: ſed profert exemplũ de octauo pſalmo: ut tacente dño, ſcripturarum teſtimoniũ puerorum dicta firmaret. d ¶ Et relictis illis abijt foras extra ciuitatẽ in bethaniã: ibiq; manſit. Reliquit incredulos: & urbem egreſſus cõtradicentiũ, iuit bethaniã: quod interpretatur domus obedientiæ: iam tunc uocationẽ gentiũ præfigurans: ibiq; manſit, quia in iſrael permanere nõ potuit. (G) Hoc quoq; intelligendũ eſt quod tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit: ut in urbe maxĩa nullũ hoſpitem, nullam inuenerit manſionem: ſed in agro paruulo apud laçarum ſororeſq; eius habitaret: eorum quippe uicus bethania eſt. e ¶ Mane autem reuertens in ciuitatẽ eſurijt &c. Diſcuſſis noctis tenebris, matutina luce radiãte: & uicina meridie, in qua dñs paſſione ſua illuſtraturus erat orbem: cum in ciuitatem reuerteretur eſurijt: uel ueritatem humanæ carnis oſtẽdẽs: uel eſuriens ſalutem credentiũ: & æſtuans ad incredulitatẽ iſraelis. Cũq; uidiſſet arborem unam: quã intelligimus ſynagogã: & cõciliabulũ iudæorum iuxta uiam: habebat enim legẽ: & ideo iuxta uiam erat: quia non credebat in uiã: uenit ad eam, ſtantẽ ſcilicet & ĩmobilẽ, & nõ habentẽ euãgelij (H) pedes: nihilq; inuenit in ea, niſi folia tantũ: promiſſionũ ſtrepitum: traditiones phariſaicas: & iactationẽ legis: & ornamẽta uerborũ abſq; ullis fructibus ueritatis. Vnde & alius euangeliſta dicit: (Marc. 11.b) Nondũ enim erat tempus: ſiue quod tempus nondũ uenerat ſaluationis iſrael: eo quod nondũ gentiliũ populus ſubintraſſet: ſiue quod præteriſſet tẽpus fidei: quia ad illũ primũ ueniens, & ſpretus, tranſiſſet ad nationes. Et ait illi: nunq̃ ex te fructus naſcatur: uel in ſempiternũ, uel in ſæculum: utrũq; enim αἰῶνα græcus ſermo ſignificat. Et arefacta eſt ficulnea: quæ eſuriẽte dño cibos quos ille cupierat non habebat. Sic autem aruerũt folia ut truncus ipſe remaneret: & fractis ramis uireret radix: quæ in nouiſſimo tempore ſi credere uoluerit: uirgulta fidei pullulet: impleaturq; ſcriptura dicens: (Iob. 14.a) Eſt arbori ſpes. Iuxta literam autem dñs paſſurus in populis: & baiulaturus ſcandalum crucis: debuit diſcipulorũ animos ſigni anticipatione firmare. Vnde & diſcipuli mirantur dicentes: Quõ continuo aruit? Potuit ergo ſaluator eadem uirtute etiam inimicos ſiccare ſuos: niſi eorum per pœnitentiã expectaſſet ſalutẽ. f ¶ Reſpondẽs autẽ ieſus ait eis: Amen dico vobis: ſi habueritis fidẽ & nõ heſitaueritis: nõ ſolũ de ficulnea facietis: & ſi monti huic dixeritis tolle & iacta te in mare: fiet. Latrant contra nos gentiliũ canes in ſuis uoluminibus, quæ in impietatis propriæ memoriã reliquerũt: aſſerentes apoſtolos nõ habuiſſe fidem: quia montes tranſferre nõ potuerint. Quibus nos reſpondebimus multa facta eſſe ſigna a dño: iuxta Iohãnis euãgeliſtæ teſtimoniũ: (Ioh. 20.g) quæ ſi ſcripta eſſent, mũdus capere nõ poſſet. Non quo mũdus uolumina capere nõ potuerit: quæ poteſt, quãuis multiplicia ſint, unũ armarioſũ uel unum capere ſcriniũ: ſed quod magnitudinẽ ſignorũ præ miraculis & incredulitate ferre nõ poſſit. Igitur & hæc credimus feciſſe apoſtolos, ſed ideo ſcripta non eſſe: ne infidelibus contradicendi maior daretur occaſio. Alioquin interrogemus eos utrum credant his ſignis: quæ ſcripta narrantur an non. Et cum incredulos uiderimus: conſequẽter probabimus nec maioribus eos credituros fuiſſe: qui minoribus nõ crediderint. Hoc aduerſum illos. Cæterũ nos ut ante iam diximus: montẽ diabolũ intelligamus ſuperbientem:

A biētē,& iactantē ſe contra creatorē ſuū : qui a propheta
mons corruptus appellatur. Et cū animā hominis poſſe
derit,& in ea fuerit radicatus:ab apoſtolis & his qui ſimi
les apoſtolorū ſunt,transferri poteſt in mare: hoc eſt in lo
ca ſalſa & fluctuantia & amara, quæ nullā habent dulce

Poſtea uo in aduentu ſaluatoris,acta pœnitētia,opat⁹ eſt C
in uinea dei,& ſermonis contumaciā labore correxit. Se
cūd⁹ aūt fili⁹ ppl's iudæorū ē:q rn̄dit moyſi: Oīa q̄cūq̄ Exo.24.a
dixerit dn̄s faciemus: & nō iuit in uineā:quia interfecto
patriſfamilias filio,ſe putauit hæredē. Alij uero nō putāt

dinē dei: & apud in
credulorū mentē, ut
porcorum duo milia
ſuffocari. Idipſum &
in pſalmis legit̄: Non
Ps.45.a timebimus dum tur
babit̄ terra: & transfe
rentur montes in cor
maris. a Et cū ue
niſſet in tēplū / acceſſe
rūt ad eū docentē prin
cipeſ ſacerdotū & ſenio
res populi/dicētes: In
qua poteſtate hec fa
cis &c. Diuerſis uerbis
candē quā ſupra ca
lumniā ſtruūt: qn̄ di
xerunt: In beelçebub
principe dæmoniorū
eijcit hic dæmonia.
Qn̄ em̄ dicūt: In qua
poteſtate hæc facis:
de dei dubitant po
teſtate,& ſubintelligi
uolūt diaboli eſſe qd
faciat. Addentes q̄q̄:
quis tibi dedit hanc
poteſtatē: manifeſtiſſi
me dei filium negāt:
quē putāt nō ſuis ui
B rib⁹,ſed alienis ſigna
facere. b Reſpon
dens aūt ieſus dixit il
lis: Interrogabo vos
& ego vnū ſermonē &c.
Hoc eſt qd uulgo di
cit̄: Malo arboris no
do, malus clau⁹ aut
cuneus infigēdus eſt.
Poterat dn̄s aperta re
ſponſione tentatorū
calumniā confutare:
ſed prudēter interro
gat,ut ſuo ipſi uel ſilē
tio uel ſentētia condē

l Et omnia quæcū q̄ petieritis in oratione credentes ac
a cipietis. m Et cūm ueniſſet in templū, acceſſerūt ad eum
docentem principes ſacerdotum & ſeniores populi,di
cētes: In qua poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hāc
b poteſtatem? Reſpondens autē ieſus dixit eis : Interro
gabo uos & ego unū ſermonē: quē ſi dixeritis mihi: &
ego uobis dicam in qua poteſtate hæc facio. Baptiſm⁹
Ioannis unde erat: e cœlo an ex hominibus? At illi co
gitabant inter ſe,dicentes: Si dixerimus e cœlo: dicet no
bis: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autē dixerimus
ex hominibus: timemus turbam. Omnes em̄ habebāt
Ioannē ſicut prophetā. Et reſpondentes ieſu, dixerunt:
c Neſcim⁹. Ait illis & ipſe: Nec ego dico uobis in qua po
d teſtate hæc facio. n Quid autem uobis uidetur? Homo
quidā habebat duos filios: & accedens ad primū dixit:
Fili,uade hodie operare in uinea mea. Ille autē reſpon
dens,ait: Nolo. Poſtea autē pœnitētia motus abijt. Ac
cedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpon
dens,ait: Eo domine : & non iuit. Quis ex duobus fecit
uoluntatē patris? Et dicunt ei : Primus. Dicit illis ieſus:
e Amen dico uobis, quia publicani & meretrices præce
f dūt uos in regno dei. Venit em̄ ad uos Ioannes in uia
iuſticiæ: & non credidiſtis ei: publicani autem & mere
trices crediderunt ei: uos autem uidentes nec pœniten
g tiam habuiſtis poſtea ut crederetis ei. o Aliam parabo
lam audite: Homo erat paterfamilias qui plantauit ui
neam & ſepem circumdedit ei: & fodit in ea torcular: &
ædificauit turrim: & locauit eā agricolis: & peregre pro
fectus eſt.

gētiliū & iudæorum
eſſe parabolā: ſed ſim l 216
pliciter peccatorū & IIII
iuſtorum: ipſo quoq̄ m 217
domino ꝓpoſitionē II
ſuā poſtea differente.
e Amen dico vobis
quia publicani & mere
trices p̄cedūt vos in re
gno dei. Eo qd illi q p
mala opa deo ſe ſerui
re negauerāt : poſtea
pœnitētiæ baptiſmū
acceperint a Ioanne.
Phariſæi autē qui iu
ſticiā præferebāt: & le
gē ſe dei facere iacta
bant, Ioannis contē
pto baptiſmate, dei
præcepta nō fecerūt.
Vnde dicit: f Ve
nit em̄ ad vos ioannes n 218
in via iuſticię: & nō cre X
didiſtis ei &c. Porro
qd dicitur: Quis ex
duobus fecit uolun
tatem patris? Et illi di
cūt, Nouiſſim⁹: Sciē
dū eſt in ueris exem
plaribus non haberi
nouiſſimū,ſed primū D
ut proprio iudicio cō
demnent̄. Si autē no
uiſſimū uoluerimus
legere : manifeſta eſt
interpretatio: ut dica
mus intelligere qdē
ỽitatē iudæos: ſed ter o 219
giuerſari,& nolle di II
cere qd ſētiūt: ſicut &
baptiſmū Ioānis ſciē
tes eſſe de cœlo dice
re noluerūt. g Aliā
parabolā audite : Hō
erat paterfamilias qui

nent̄. Si em̄ reſpondiſſent baptiſma Ioannis eſſe de cœlo,
ut ipſi ſapiētes in malicia pertractarūt, conſequēs erat re
ſponſio: quare ergo nō eſtis baptiçati a Ioanne? Si dicere
uoluiſſent, humana deceptione eſſe cōpoſitū, & nihil ha
buiſſe diuinū: ſeditionē populi formidabāt. Omnes em̄
gregatim multitudines ioānis receperāt baptiſma: & ſic
eū habebāt ut ꝓphetā. Reſpondit itaq̄ impiiſſima factio:
& humilitatis uerbo quo neſcire ſe diceret, uſa eſt ad inſi
dias coaptādas. c Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis in
qua poteſtate hec facio. Illi in eo qd neſcire ſe reſpōderāt,
mentiti ſunt: conſequēs ergo erat iuxta reſponſionē eorū
dn̄m quoq̄ dicere, nec ego ſcio: ſed mētiri ueritas nō pōt,
& ait: Nec ego dico uobis. Ex quo oſtendit & illos ſcire,
ſed reſpōdere nolle,& ſe noſſe,& ideo nō dicere: quia illi
qd ſciunt taceāt: & ſtatim infert parabolā, quæ & illos im
pietatis arguat: & ad gētes regnū dei doceat trāſferendū.
d Quid autē vobis videt̄: homo habebat duos filios &c.
Luc.15. Hi ſunt duo filij, q & in Lucæ pabola deſcribunt̄, frugi &
Zach.11.b luxurioſus: & de qb⁹ Zacharias ꝓpheta loqt̄: Aſſumpſi
mihi duas uirgas: Vnā uocaui decorē: & alterā uocaui fu
niculū: & paui gregē. Primo dicit̄ gentiliū ppl'o p natura
Tobie.4.c lis legis noticiā: Vade & opare in uinea mea: hoc eſt, qd ti
bi non uis fieri, alteri ne feceris. Qui ſupbe rn̄dit: Nolo.

plantauit vineā & ſepē circūdedit ei &c. Hoc eſt qd dn̄s ſum
ptū de ꝓuerbio ſignificauit, Durū eſt aduerſus ſtimulū Act.9.a
calcitrare. Principes ſacerdotū & ſeniores populi qui in
terrogauerāt dn̄m: in qua poteſtate hæc facis: & quis tibi
dedit hanc poteſtatē: & uoluerāt in uerbo cape ſapientiā,
ſua arte ſuperant̄: & audiūt in parabolis qd apta facie nō
merebant̄ audire. Homo iſte paterfamilias, ipſe eſt q ha
bebat duos filios: & qui in alia parabola cōduxit opera 8.20.a
rios in uineā ſuam: qui plantauit uineā: de qua & Eſaias
pleniſſime p canticū loquit̄, ad extremū inferēs: Vinea Eſa.5.a
dn̄i ſabaoth domus iſrael eſt. Et in pſalmo: Vineā de ægy Ps.79.b
pto, inquit, trāſtuliſti: eieciſti gētes & plantaſti eā: Et ſepē
circūdedit ei: uel murū urbis, uel angelorū auxilia: & fo
dit in ea torcular, aut altare, aut illa torcularia : quorū &
tres pſalmi titulo prænotant̄, octauus, & octogeſimus, &
octogeſimuſtertius. Et ædificauit turrim: haud dubium
quin templū, de quo dicitur per Micheā: Et tu turris ne Michee.4.c
buloſa filia ſion. Et locauit eam agricolis: quos alibi ui 8.20.a
neæ operarios appellauit: qui conducti fuerāt hora pri
ma, tertia, ſexta, nona & undecima. Et pegre ꝓfectus eſt:
nō loci mutatione. Nam deus unde abeſſe poteſt quo cō
plent̄ omnia? & qui dicit per Hieremiā: Ego deus appro Hiere.23.c
pinquās & nō de longinquo, dicit dn̄s. Sed abire uidet̄ a
f uinea

a fectus eſt. Cûm aũt tempus fructuũ appropinquaſſet,
miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut acciperẽt fructus ei⁹.
Et agricolæ apprehẽſis ſeruis eius: aliũ cæciderunt: aliũ
occiderunt: alium uero lapidauerũt. Iterum miſit alios
b ſeruos plures prioribus: & fecerunt illis ſimiliter. Nôuiſ
ſime autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: uerebun/
tur filium meum. Agricolæ autem uidentes filium, di/
xerunt intra ſe: Hic eſt hæres: uenite occidamus eum:
c & habebimus hæreditatem eius. Et ápprehẽſum eum:
d eiecerunt extra uineam, & occiderunt. Cum ẽrgo uene/
rit dñs uineæ: qd faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos
male perdet: & uineam ſuam locabit aliĳs agricolis: qui
e reddent ei fructum temporibus ſuis. Dicit illis iéſus:
Nunq̃ legiſtis in ſcripturis: Lapidem quẽ reprobaue/
runt ædificãtes: hic factus eſt in caput anguli. A dño fa
f ctũ eſt iſtud: & eſt mirabile in oculis noſtris? Ideó di/
co uobis: quia auferetur a uobis regnũ dei: & dabitur
g genti facienti fructus eius. Et qûi ceciderit ſuper lapi/
dem iſtũ cõfringet: ſuper quẽ uero ceciderit, cõteret eũ.
h ᵖ Et cũ aûdiſſent principes ſacerdotũ & phariſæi ꝑabo/
las ei⁹: cognouerũt qđ de ipſis diceret. Et quærẽtes eũ
tenere, timuerũt turbas: qm̃ ſicut ꝓphetã eũ habebãt.
i Eᵃ T réſpondẽs ieſus dixit iterũ ℭ Ca. XXII
in parabolis eis, dicẽs: Simile factũ eſt regnũ cœ
lorũ homini regi q fecit nuptias filio ſuo: Et mi/
k ſit ſeruûm ſuũ uocare inuitatos ad nuptias & nolebãt
l uenire. Itérũ miſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis:
Ecce prandiũ

E uinea: ut uinitoribus liberũ operandi arbitrium derelin
quat. a ℭ Cum autẽ tempus fructuũ appropinquaſſet: mi
ſit ſeruos ſuos ad agricolas vt acciperent fructus eius ⁊c.
Dederat eis legem, & in hac eos uinea operari iuſſerat: ut
fructũ legis in operibus exhiberent. Poſtea miſit ad eos
ſeruos: quos illi ap/
prehẽſos uel cecide/
runt, ut Hieremiã: uel
4.Reg.21 occiderũt, ut Eſaiam:
uel lapidauerunt, ut
3.Reg.21.d Naboth: & Zacha/
2.Para.24.f riã, quẽ interfecerunt
inter tẽplũ & altare.
Legamus epiſtolam
Heb.11. Pauli ad Hebræos, &
ex ea pleniſſime diſci
mus qui ſeruorũ dñi
quanta perpeſſi ſint.
b ℭ Nouiſſime autem
miſit ad eos filiũ ſuum
dicens: verebuntur fi/
liũ meũ. In eo qđ ſuꝑ
legimus: Iterum mi/
ſit alios ſeruos plures
prioribus, & fecerũt
illis ſimiliter: patien/
tiã oſtẽdit patriſfami
lias qđ frequẽtius mi
ſerit ut malos colo/
nos ad pœnitentiã ꝓ
uocaret: illi autẽ the/
ſauriçauerũt ſibi irã
in die iræ. Porro qđ
iũgit: uerebunt filiũ
p 220 meũ: nõ de ignorãtia
I uenit. Quid em̃ ne/
F ſciat paterfamilias q
hoc loco deus pat in
telligit? Sed ſemꝑ am
a 221 bigere dicit deus: ut
V libera uolũtas homi/
ni reſeruet. Interroge
mus Arriũ & Euno/
miũ: Ecce pater dicit
ignorare: & ſententiã
temperat, & quantũ
in uobis eſt ꝓbat eſſe
mentitus. Quicqd ꝑ
patre reſpõderint: hoc intelligãt pro filio: qui ſe dicit igno
rare conſũmationis diẽ. c ℭ Et apprehenſum eum eiece/
runt extra vineã ⁊ occiderũt. Et Apoſtolus loquit qđ extra
portã ieſus crucifixus ſit. Poſſumus & aliter intelligere:
qđ eiectus ſit extra uineã: & ibi occiſus: ut ſuſcipiẽtibus
ſe gentibus, aliĳs uinea locaret. d ℭ Cũ ergo venerit dñs
vineę: quid faciet agricolis illis ⁊c. Interrogat eos dñs, non
qđ ignoret quid reſponſuri ſint: ſed ut ꝓpria reſpõſione
damnentur. Locata eſt autem nobis uinea: & locata ea
conditione, ut reddamus dño fructum tẽporibus ſuis:
& ſciamus unoq̊q; tẽpore qd oporteat nos uel loqui uel
facere. e ℭ Dicit illis ieſus: Nunq̃ legiſtis in ſcripturis:
Lapidẽ quẽ reprobauerũt ędificantes ⁊c. Variĳs parabolis
diuerſiſq; ſermonib⁹ res eedẽ cõtexunt. Quos em̃ ſupra
oparios & uinitores & agricolas appellarat: nũc ædifica/
1.Cor.3.b tores: id eſt cœmẽtarios uocat. Vñ dicit Apoſtolus: Dei
agricultura, dei ædificatio eſtis. Hi ergo cœmẽtarĳ quõ
& uinitores accipiũt uineã: ſic acceperũt lapidẽ: quẽ uel
in fundamẽtis ponant: iuxta architectũ Paulũ: uel in an
gulo: ut duos parietes: id eſt populũ utrũq; cõſociet: qui
reprobat⁹ ab eis, factus eſt in caput anguli. Et hoc a dño
factũ eſt: nõ humanis uiribus, ſed dei potẽtia. De hoc la
1.Pe.2.a pide adiutorĳ Petrus quoq; loquitur confidenter: Iſte la
pis qui reprobatus eſt a uobis ædificantibus: hic factus
Eſa.28.d eſt in caput anguli. Et Eſaias: Ecce, ait, immittã in funda
mẽta ſion lapidem electum, precioſum, angularẽ: & qui G
crediderit in eum non confundetur. f ℭ Ideo dico
vobis: quia auferet a vobis regnũ dei: ⁊ dabit genti facienti
fructus eius. Aliq̃tiens dixi, regnũ dei, ſcripturas ſanctas
intelligi: quas dñs abſtulit a iudæis & nobis tradidit: ut
faciam⁹ fructus earũ.
Iſta eſt uinea quæ tra
ditur agricolis & ui/
nitoribus: in qua qui
oꝑati nõ fuerint, no/
men tm̃ habẽtes ſcri/
pturarũ: fructus ui/
neæ perdituri ſunt.
g ℭ Et qui ceciderit ſu
per lapidẽ iſtũ / confrin
getur: ſuꝑ quẽ vero ce/
ciderit / conteret eum.
Aliud eſt offendere
chriſtũ per mala oꝑa,
aliud negare. Qui
peccator ẽ & tñ in illũ
credit: cadit quidẽ ſu
per lapidẽ & confrin
gitur: ſed nõ omnino
conterit: reſeruat em̃
per pœnitentiã ad ſa/
lutem. Super quẽ ue
ro ille ceciderit: hoc
eſt, cui lapis ipſe ir/
ruerit: & qui chriſtũ
penitus negauerit: ſic
conteret eum: ut nec
teſta quidem rema/
neat in qua hauria/
tur aquæ puſillum.
h ℭ Et cum audiſſent
principes ſacerdotum
⁊ phariſęi parabolas H
eius: cognouerunt qđ
de ipſis diceret: ⁊ quę/
rentes eum tenere / ti/
muerunt turbas: quo/
niam ſicut prophetam
eum habebant. Quã/
uis duro corde eſſent
& ꝓpter ĩcredulitatẽ
& ĩpietatẽ in filiũ dei:
habentes tamẽ aper/
tas propoſitiones negare non poterant: & intelligebant
contra ſe omnes domini ſententias dirigi. Vnde uolebãt
quidem eum interficere: ſed timebant turbas: quia ſicut
prophetam eum habebant. Semper turba mobilis eſt,
nec in propoſita uoluntate perſiſtens: atq; in morem flu/
ctuum diuerſorumq; uentorum, huc illucq; trahitur.
Quẽ nũc quaſi prophetam uenerãtur & colunt: poſtea
contra eum clamant: Crucifige, crucifige talem.
E T reſpondens ieſus / dixit in ℭ Ca. XXII
parabolis eis dicens: Simile factum eſt regnum cę
lorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo. Pha/
riſæi intelligentes de ſe dici parabolas, ꝗuærebãt
eum tenere & occidere. Hanc eorum ſciens dominus uo/
luntatem nihilominus increpat ſæuientes: nec timore ſu
peratur: quo minus arguat peccatores. Rex iſte qui fecit
nuptias filio ſuo, deus omnipotẽs eſt. Facit autẽ nuptias
dño noſtro ieſu chriſto & eccleſiæ: quæ tam ex iudæis q̃
ex gentibus congregata eſt. k ℭ Et miſit ſeruũ ſuum vo/
care inuitatos ad nuptias: ⁊ nolebant venire. Haud dubiũ
quin moyſen per quem legem inuitatis dedit. Si autem
ſeruos legerim⁹, ut plæraq; habẽt exẽplaria: ad ꝓphetas
referendum eſt qđ inuitati per eos uenire contẽpſerint.
l ℭ Iterum miſit alios ſeruos dicens: Dicite inuitatis ecce
prandiũ meum paraui ⁊c. Serui qui ſecũdo miſſi ſunt: me/
lius eſt ut prophetæ intelligantur q̃ apoſtoli: ita tamen ſi
ſupra

A supra, ſeruũ, ſcriptũ fuerit. Sin autem ſeruos, ibidem le/
gas: hic ſecundi ſerui, apoſtoli intelligẽdi ſunt. Prandiũ
paratum & tauri & altilia occiſa: uel per metaphorã opes
regiæ deſcribuntur: ut ex carnalibus intelligantur ſpiri/
tualia: uel certe dogmatum magnitudo & doctrina dei
lege pleniſſima ſenti/
ri poteſt. a Et abie
rũt: alius in villam ſuã:
alius vero ad negocia/
tionẽ ſuam. Reliq̃ vo
tenuerũt ſeruos ei⁹ &c.
Inter eos qui non re/
cipiunt euangelij ue/
ritatem: multa diuer/
ſitas eſt. Minoris em̃
criminis ſunt qui oc/
cupati alijs rebus ue/
nire noluerunt, his q
contempto inuitãtis
affectu, uerterunt hu
manitatem in crude/
litatem: & tentos ſer/
uos regis: uel contu/
melijs affecerunt uel
occiderũt. In hac pa/
rabola ſponſi ſiletur
occiſio: & p ſeruorũ
mortes, contemptus
oſtenditur nuptiarũ.
b Rex autem cũ au
diſſet iratus eſt. De q̃
dictum ſupra fuerat:
Simile factum eſt re/
B gnũ cœlorum homi/
ni regi: quando in/
uitabat ad nuptias, &
agebat opera clæmẽ/
tiæ: hominis nomen
appoſitum eſt: nunc
quãdo ad ultionem
uenit: homo ſiletur,
& rex tãtum dicitur.
c Et miſſis exerciti/
bus ſuis, pdidit homi/
cidas illos &c. Exerci/
tus ſeu ultores, ange/
Ps. 77. c los de quibus in pſalmis ſcribitur: Immiſſiones per an/
gelos peſſimos: ſeu rhomanos intelligam⁹ ſub duce Ve/
ſpaſiano & Tito: qui occiſis iudææ populis, præuarica/
tricem ſuccenderint ciuitatem. d Tunc ait ſeruis ſuis:
Nuptię quidẽ paratę ſunt: ſed qui inuitati erãt, nõ fuerũt di/
gni. Ite ergo ad exitus viarũ &c. Gentilium populus non
erat in uijs, ſed in exitibus uiarum. Quærit autem quõ
in his qui foris erãt inter malos, & boni aliq ſint reperti?
Hunc locum plenius tractat Apoſtolus ad rhomanos: q
Rom. 2. c gentes naturaliter facientes ea quæ legis ſunt condẽnent
iudæos, qui ſcriptam legem non fecerint. Inter ipſos q̊q
ethnicos eſt diuerſitas infinita: cũ ſciamus alios eſſe pcli/
ues ad uitia & ruẽtes ad mala: alios ob honeſtatẽ morũ
uirtutibus deditos. e Intrauit autẽ rex vt videret diſcũ
bentes: & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali/ &
ait illi: Amice quõ huc intraſti non habẽs veſtem nuptialẽ?
At ille obmutuit. Hi qui inuitati fuerant ad nuptias, de ſe
pibus & angulis & plateis & diuerſis locis, cœnam regis
impleuerant. Sed poſtea cum ueniſſet rex ut uideret diſ/
cumbentes in conuiuio ſuo: hoc eſt in ſua quaſi fide re/
quieſcentes: ut in die iudicij uiſitaret conuiuas & diſcer/
neret merita ſingulorum: inuenit unum qui ueſte indu/
tus non erat nuptiali. Vnus iſte: omnes qui ſociati ſunt
malicia intelligũtur. Veſtis autem nuptialis, præcepta
ſunt domini, & opera quæ complentur ex lege & euan/
gelio, nouiq hominis efficiunt ueſtimentum. Si quis igi
tur in tempore iudicij inuentus fuerit ſub nomine chri/

ſtiano non habere ueſtem nuptialem: hoc eſt ueſtem ſu/ C
percœleſtis hominis: ſed ueſtem pollutam: id eſt, ueteris
hominis exuuias: hic ſtatim corripitur: & dicitur ei: Ami
ce quomodo huc intraſti? Amicum uocat qđ inuitatus
ad nuptias eſt. Arguit impudentiæ qđ ueſte ſordida,
munditias polluerit
nuptiales. At ille ob/
mutuit. In tempore
enim illo non erit lo/
cus pœnitentiæ: nec
negandi facultas, cũ
omnes angeli & mũ/
dus ipſe teſtis ſit pec/
catorum. f Tunc
dixit rex miniſtris: Li/
gatis pedibus & mani/
bus eius mittite eum
in tenebras exteriores:
ibi erit fletus & ſtridor
dentium. Manus liga
tas & pedes: fletumq
oculorũ & ſtridorem
dentium: uel ad com
probandam reſurre/
ctionis intellige ueri/ b 222 X
tatem. Vel certe ideo
ligãtur manus & pe/
des: ut male operari
& currere deſiſtãt ad
effundendũ ſangui/
nem. In fletu quoq
oculorum & ſtrido/
re dentium: per meta
phoram membrorũ c 223 II
corporalium, magni/
tudo oſtenditur tor/
mentorũ. g Mul/ D
ti autẽ ſunt vocati: pau
ci vero electi. Omnes
parabolas breui ſen/
tentia cõprehẽdit: qđ
& in ope uineæ, & in
ædificatione domus,
& in cõuiuio nuptia/
li: non initia ſed finis
quæratur. h Tũc
abeuntes phariſęi/ conſilium inierunt vt caperent eum in
ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum herodianis di/
centes. Nuper ſub Cæſare Auguſto iudæa ſubiecta rho/
manis: quando in toto orbe eſt celebrata deſcriptio, ſti/
pendiaria facta fuerat: & erat in populo magna ſedi/
tio: dicentibus alijs pro ſecuritate & quiete, qua rho/
mani pro omnibus militarent debere tributa perſolui.
Phariſæis uero qui ſibi applaudebãt de iuſticia econtra/
rio dicentibus: nõ debere populum dei qui decimas ſol/
ueret, & primitiua daret: & cætera quæ in lege ſcripta ſũt
faceret, humanis legibus ſubiacere, Cæſar Auguſtus He
rodem filium antipatris alienigenam, & proſelytum re/
gem iudæis conſtituerat: qui tributis præeſſet & rhoma/
no pareret imperio. Mittunt igitur phariſæi diſcipulos
ſuos cum herodianis: id eſt militibus herodis: ſeu quos
illudentes phariſæi, quia rhomanis tributa ſoluebant,
herodianos uocabant: & nõ diuino cultui deditos. Qui
dam latinorum ridicule herodianos putant: qui hero/
dem chriſtum eſſe credebant: quod nuſq̃ omnino legi/
mus. i Magiſter ſcimus quia verax es: & viam dei in
veritate doces: & non eſt tibi cura de aliquo: non enim re/
ſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis: quid tibi vide/
tur: Licet cenſum dari cęſari an non? Blanda & fraudulen/
ta interrogatio, illuc prouocat reſpondentem: ut magis
deum q̃ cæſarem timeat: & dicat non debere tributa ſol/
ui: ut ſtatim audientes herodiani, ſeditionis contra rho/
manos principem teneant.

Ecce prandium meum paraui: tauri mei & altilia occi/
ſa ſunt & omnia parata: uenite ad nuptias. Illi autem
a neglexerunt: Et abierũnt: alius in uillam ſuã: alius uero
ad negociationẽ ſuam. Reliqui uero tenuerunt ſeruos
b eius: & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cũ
c audiſſet iratus eſt. Et miſſis exercitibus ſuis, perdidit ho
d micidas illos: & ciuitatem illorum ſuccendit. Tunc ait
ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt: ſed qui inuita/
ti erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum:
& quoſcũq inueneritis uocate ad nuptias. Et egreſſi
ſerui eius in uias, congregauerunt omnes quos inuene/
runt, malos & bonos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcum/
e bentium. Intrauit autem rex ut uideret diſcumben/
tes: & uidit ibi hominem non ueſtitum ueſte nuptiali,
& ait illi: Amice quomodo huc intraſti non habens ue
f ſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex mi/
niſtris: Ligatis pedibus & manibus eius mittite eum
in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.
g Multi autem ſunt uocati: pauci uero electi. Tunc ab/
euntes phariſæi, conſilium inierunt ut caperent eum in
ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum herodia/
i nis, dicentes: Magiſter ſcimus quia uerax es: & uiam
dei in ueritate doces: & non eſt tibi cura de aliquo.
Non enim reſpicis perſonam hominum: Dic ergo no/
bis quid tibi uidetur: Licet cenſum dari cæſari, aut non?

Cognita

a Cõgnita autem ieſus nequitia eorum, ait: Quid me ten
b tatis hypocritæ? Oſtẽdite mihi numiſma cenſus. At il
c li obtulerũt ei denarium. Et ait illis ieſus: Cuius eſt ima
d go hæc, & ſuperſcriptio? Dicũt ei: Cæſaris. Tunc ait il-
lis: Reddite ergo quæ ſunt cæſaris cæſari: & quæ ſunt
e f dei deo. Et audiẽtes mirati ſunt. Et relictó eo abierũt.
g In illó die acceſſerunt ad eum ſadducæi, qui dicunt non
h eſſe reſurrectionem. Et interrogauerunt eum, dicentes:
Magiſter, moyſes dixit: ſi quis mortuus fuerit non ha-
bens filium ut ducat frater eius uxorem illius & ſuſcitet
ſemen fratri ſuo. Erãt autem apud nos ſeptem fratres:
& primus uxore ducta defunctus eſt: & non habens
ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecũ-
dus & tertius uſqꝫ ad ſeptimum. Nouiſſime autẽ om-
i nium & mulier defuncta eſt. In reſurrectione ergo cu-
ius erit de ſeptem uxor? Omnes enim habuerũt eam.
k Reſpõndens autem ieſus, ait illis: Erratis, neſcientes ſcri
l pturas neqꝫ uirtutem dei. In reſurrectione enim neqꝫ
nubent neqꝫ nubentur: ſed ſunt ſicut angeli dei in cœ-
m lo. De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis
quod dictum eſt a deo dicente uobis: Ego ſum deus
Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob: non eſt deus mor-
tuorum, ſed uiuentium. Et audientes turbæ miraban-
tur de doctrina eius.

E a ¶ Cognita autem ieſus nequitia eorũ, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Prima uirtus eſt reſpondentis, interrogantium mentem cognoſcere: & non diſcipulos, ſed tentatores uocare. Hypocrita ergo appellatur, qui aliud eſt & aliud ſimulat: id eſt, aliud opere agit & aliud uoce prætendit. b ¶ Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. Sapientia ſemper ſapienter agit: ut ſuis potiſſimum tentatores ſermonibus confutentur. Oſtẽdite, inquit, mihi denarium: hoc eſt genus nummi qđ pro decem nummis imputabatur: & habebat imaginem cæſaris. c ¶ Et ait illis ieſus: Cuius eſt imago hęc ⁊ ſuꝑſcriptio? Qui putant interrogationem ſaluatoris ignorantiam eſſe, & non diſpenſationem: diſcãt ex præſenti loco: qđ utiqꝫ potuerit ſcire ieſus cuius imago eſſet in nũmo: ſed interrogat: ut ad ſermonem eorum competenter reſpondeat. d ¶ Dicunt ei cęſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quę ſunt cęſaris cęſari: ⁊ quę ſũt dei deo. Cæſarem nõ putemus Auguſtum: ſed Tyberium ſignificari priuignum eius: qui in locum ſucceſſit ipſius, ſub quo paſſus eſt dominus. Omnes autem reges rhomani: a primo Caio cæſare qui imperium arripuerat, cæſares appellati ſunt. Porro quod ait: Reddite quæ ſunt cæſaris cæſari: id eſt nummũ, tributum & pecuniã: & quæ ſunt dei deo: decimas, primitias, & oblationes ac uictimas ſentiamus: quomodo & ipſe reddidit tributa pro ſe & Petro: & deo reddidit quæ dei ſunt, patris faciens uoluntatem. e ¶ Et audientes mirati ſunt. Qui credere debuerant ad tantam ſapientiam: mirati ſunt, ꝙ calliditas eorum inſidiandi non inueniſſet locum. f ¶ Et relicto eo abierunt: Infidelitatem cum miraculo pariter reportantes. g ¶ In illo die acceſſerunt ad eum ſadducęi qui dicunt non eſſe reſurrectionem. Duæ hæreſes erant in iudæis: una phariſæorũ: altera ſadducæorum. Phariſæi traditionũ & obſeruationũ, quas illi δευτερώσεις uocant iuſticiam præferebant: unde & diuiſi uocabantur a populo. Sadducæi autem qui interpretantur iuſti: & ipſi uendicabant ſibi qđ nõ erant: prioribus, & corporis & animæ reſurrectionem credentibus, confitentibuſqꝫ & angelos & ſpiritum: ſequentes iuxta acta apoſtolorum omnia denegabant. Iſtæ ſunt duæ domus de quibus Eſaias manifeſtius docet: quod offenſuræ ſint in lapidem ſcandali. h ¶ Et interrogauerunt eũ dicentes: Magiſter, moyſes dixit: ſi quis mortuus fuerit nõ habens filium ut ducat frater eius uxorem illius ⁊ ſuſcitet ſemen fratri ſuo ꝛc. Qui reſurrectionem corporum non credebant: & animam putabant interire cum corporibus: recte iſtiuſmodi fingunt fabulam: quæ delyramenti arguat eos qui reſurrectionem aſſerãt mortuorum. Poteſt autem fieri ut uere in gente eorum aliquando hoc acciderit. i ¶ In reſurrectione ergo cuius erit de ſeptem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Turpitudinem fabulæ opponunt: ut reſurrectionis denegent ueritatem. k ¶ Reſpondens autẽ ieſus, ait illis: Erratis neſcientes ſcripturas neqꝫ uirtutẽ dei. Propterea errãt quia ſcripturas neſciũt: & qa ſcripturas ignorant, conſequẽter neſciunt uirtutem dei: hoc eſt chriſtum qui eſt dei uirtus & dei ſapientia. l ¶ In reſurrectione enim neqꝫ nubent neqꝫ nubentur ꝛc. Latina conſuetudo, græco idiomati non reſpõdet. Nubere eñ proprie dicũtur mulieres: & uiri uxores ducere: ſed nos ſimpliciter dictum intelligamus: qđ nubere de uiris & nubi de uxoribus ſcriptum ſit. Si in reſurrectione non nubent neqꝫ nubentur: reſurgent ergo corpa quæ poſſunt nubere & nubi. Nemo quippe dicit de lapide & arbore & his rebus quæ nõ habent membra genitalia ꝙ nõ nubant neqꝫ nubantur: ſed de his qui cum poſſunt nubere, tamen alia ratione non nubunt. Qđ aũt infertur: Sed ſunt ſicut angeli dei in cœlo: ſpiritualis repromittitur cõuerſatio. m ¶ De reſurrectione autẽ mortuorum non legiſtis qđ dictum eſt a deo dicente vobis: Ego ſum deus abraham, deus iſaac, ⁊ deus iacob. Non eſt deus mortuorum ſed viuentium. Ad comprobandam reſurrectionis ueritatem: multo aliis manifeſtioribus exemplis uti potuit: e quibus eſt illud: Suſcitabũtur mortui & reſurgent qui in ſepulchris ſunt. Et in alio loco: Multi dormientiũ de terræ puluere cõſurgent: alii in uitam: & alii in opprobrium & confuſionem æternam. Quæritur itaqꝫ quid ſibi uoluerit dominus hoc proferre teſtimonium: quod uidetur ambiguum: uel non ſatis ad reſurrectionis pertinẽs ueritatem: Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob: & quaſi hoc prolato probauerit qđ uolebat: ſtatim intulerit: Nõ eſt deus mortuorum ſed uiuentium. Cuius rei turbæ quoqꝫ circumſtantes myſterium cognoſcentes: admiratæ ſunt de doctrina & reſpõſis illius. Supra diximꝰ ſadducæos: nec angelũ, nec ſpiritũ, nec reſurrectionẽ corporũ cõfitentes: animarũ quoqꝫ interitũ prædicaſſe. Hi quinqꝫ tantum libros moyſi recipiebant, prophetarum uaticinia reſpuẽtes. Stultũ ergo erat inde proferre teſtimonia: cuius auctoritatem non ſequebantur. Porro ad æternitatem animarum probãdam de moyſe ponit exemplũ: Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob: ſtatimqꝫ infert: Non eſt mortuorum deus ſed uiuentium: ut cum probauerit animas permanere poſt mortẽ: neqꝫ enim poterat fieri, ut eorum eſſet deus qui nequaqꝫ ſubſiſterent: conſequenter introduceretur & corporum reſurrectio, quæ cum animabus bona malaue geſſerunt. Hunc locum plenius in extrema parte primæ epiſtolæ ad Corinthios Paulus apoſtolus exequitur.

Margin: F; G; H; Act. 4. f; Eſa. 8. c; Eſa. 26. d; Dañ. 12. a; I. Cor. 15.

Phariſæi autem

Phariſæi

A a ¶ Phariſei audito qđ ſilentium impoſuiſſet ſadduceis: conuenerunt in vnum: ⁊ interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum: Magiſter, qđ eſt mandatū magnū in lege ꝛc. Quod de Herode & de Pontio pilato legimus in domini nece eos feciſſe concordiam: hoc etiam nunc de phariſæis cernimꝰ & ſadducæis: qui inter ſe contrarij ſunt: ſed ad tentandum ieſum pari mente conſentiunt. Qui ergo iam ſupra in oſtenſione denarij fuerant confutati: & aduerſæ partis factionem uiderāt ſubrutam: debuerāt exemplo moneri ne ultra molirentur inſidias: ſed maliuolentia & liuor nutrit impudentiam. Interrogat unus ex legis doctoribus, nō ſcire deſyderās, ſed tentans, an interrogatus noſſet quod interrogabatur, qđ ſit maius mādatum: non de mandatis interrogās, ſed quod ſit primum magnumqꝫ mādatum: ut cum omnia quæ deus mādauerit magna ſint: quicquid ille reſponderit, occaſionem habeat calūniandi: aliud aſſerēs magnum eſſe de pluribus. Quicūqꝫ igitur nouit & īterrogat nō uoto diſcendi: ſed ſtudio cognoſcendi an nouerit ille qui reſponſurus eſt: in ſimilitudinem phariſæorum non quaſi diſcipulus: ſed quaſi tentator accedit.

B

a ᵃ Phariſæi aūt audiētes qđ ſilētiū īpoſuiſſet ſadducæis cōuenerūt in unū: & interrogauit eū unꝰ ex eis legis doctor, tentans eū: Magiſter, qđ eſt mandatū magnū in lege? Ait illi ieſus: Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: & in tota aīa tua: & in tota mēte tua. Hoc eſt maximū & primū mandatū. Secundū aūt ſimile eſt huic: Diliges proximū tuū ſicut teipſum. In his duobꝰ mandatis uniuerſa lex pendet & ꝓphetæ.

b ᶜ Congregatis autē phariſæis, interrogauit eos ieſus dicēs: Quid uobis uidet̄ de chriſto cuius filiꝰ eſt? Dicūt ei: Dauid. Ait illis: Quō ergo dauid in ſpiritu uocat eū dn̄m, dicens: Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū? ᶠ Si ergo dauid uo-
c cat eū dn̄m, quō filiꝰ eius eſt? Et nēmo poterat ei rn̄dere uerbū: neqꝫ auſus fuit quiſqꝫ ex illa die eum amplius interrogare.

¶ Ca. XXIII

b ᵃ Tunc ieſus locutꝰ eſt ad turbas & ad diſcipulos ſuos, dicēs: Sup cathedram moyſi ſederūt ſcribæ & phariſæi. Omia ergo quæcūqꝫ dixerint uobis, ſeruate & facite: ſcdm opa uo eorū nolite facere. Dicūt
e em̄, & nō faciūt. ᵇ Alligāt aūtē onera grauia & iportabilia, & iponūt in humeros hominū: digito aūt ſuo no
f lūt ea mouere. ᶜ Omiā uero opa ſua faciūt ut uideant̄
g ab hominibꝰ. Dilātāt em̄ phylacteria ſua, & magnificāt fimbrias. Amāt aūt primos recubitus in cœnis: & primas cathedras

¶ Commentarij tertij in Matthæum finis.

¶ COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MATTHAEVM LIBER QVARTVS

Congregatis autem phariſeis: interrogauit eos ieſus dicens: Quid vobis videt̄ de chriſto: cuiꝰ filius eſt? Dicūt ei: Dauid ꝛc. Qui ad tentandū ieſum fuerant congregati: & ueritatē fraudulenta interrogatione capere nitebant̄: occaſionē præbuerūt cōfutationis ſuæ. Interrogaturqꝫ de chriſto cuius filius ſit. Interrogatio ieſu nobis proficit uſqꝫ hodie contra iudæos. Et hi em̄ qui confitent̄ chriſtū eſſe uenturū, hominē ſimplicem & ſanctum uirum aſſerunt de genere dauid. Interrogemus ergo eos docti a dn̄o: ſi ſimplex homo eſt, & filius tantū dauid: quō dauid uocet eum dn̄m ſuū: nō erroris incerto, nec propria uoluntate, ſed in ſpiritu ſancto. Teſtimoniū autem qđ poſuit, de centeſimonono pſalmo ſumptū eſt. Dn̄s igitur dauid uocatur: nō ſcdm id qđ de eo natus eſt: ſed iuxta id qđ natus ex patre ſemper fuit: præueniēs ipſum carnis ſuæ patrē. Iudæi ad deludendā
Geñ.14.c et.15.a interrogationis ueritatē, friuola multa confingūt: uernaculū abrahæ aſſerētes, cuiꝰ fuerit filiꝰ damaſcus Eliezer: & ex ipſius pſona ſcriptū pſalmū: qđ poſt cædem quinqꝫ regū, dn̄s deus dn̄o ſuo dixerit Abrahæ: ſede ad dexterā meam: donec ponam inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū. Quos interrogemꝰ: quō deus dixerit abrahæ ea quæ ſequūtur: Tecū principiū in die uirtutis tuæ in ſplēdoribus ſanctorū, ex utero ante luciferum genui te. Et iurauit dn̄s & nō pœnitebit eū, tu es ſacerdos in æternū ſcdm ordinē melchiſedek. Et reſpondere cogamꝰ quō abrahā ante luciferū genitus ſit: & ſacerdos fuerit ſcdm ordinē melchiſedek: pro quo melchiſedek obtulerit panē & uinū: & a quo decimas prædæ acceperit. c ¶ Et nemo poterat ei rn̄dere verbū: neqꝫ auſus fuit quiſqꝫ ex illa die eū amplius interrogare. Phariſæi & ſadducæi quærentes occaſionē calumniæ: & uerbum aliqđ inuenire qđ pateret inſidijs: quia in ſermonibꝰ cōfutati ſūt, ultra non interrogāt: ſed apertiſſime comprehenſum, rhomanæ tradunt poteſtati. Ex quo intelligimus uenena inuidiæ poſſe quidē ſuperari: ſed difficile cōquieſcere.

C
d 224 VI
e 225 II
f 226 II
a 227
D
b 228 V

¶ Ca. XXIII

Tunc ieſus locutus eſt ad turbas ⁊ ad diſcipulos ſuos, dicēs: Super cathedram moyſi ſederūt ſcribe ⁊ phariſei. Omia ergo quecūqꝫ dixerint vobis ſeruate ⁊ facite: ſcdm opa vero eorū nolite facere ꝛc. Quid māſuetiꝰ: qd benignius dn̄o? Tentatur a phariſæis: confringunt̄ inſidiæ eorū: & ſcdm pſalmiſtā: Sagittæ puulorū factæ ſunt plagæ eorū: Ps.63.b
& nihilominus propter ſacerdotij & nominis dignitatē: hortat̄ populos ut ſubijciant̄ eis, nō opa ſed doctrinā cōſyderātes. Qđ aūt ait: ſup cathedrā moyſi ſederūt ſcribæ & phariſæi: Per cathedrā doctrinā legis oſtēdit. Ergo & illud qđ dicit̄ in pſalmo: In cathedra peſtilētiæ nō ſedit: & cathedras uendentiū colūbas euertit: doctrinā debemus accipe. e ¶ Alligant autem onera grauia ⁊ importabilia ⁊ imponunt in humeros hominū ꝛc. Hoc generaliter aduerſus omnes magiſtros qui grauia iubēt & minora non faciunt. Notandū autē qđ & humeri & digitus & onera & uincula qbus alligant̄ onera: ſpūaliter intelligēda ſunt. f ¶ Omnia vero opa ſua faciūt vt videant̄ ab hominibus. Quicūqꝫ igit̄ ita facit quodlibet ut uideat̄ ab hominibus, ſcriba & phariſæus eſt. g ¶ Dilatant em̄ phylacteria ſua ⁊ magnificāt fimbrias. Amant quoqꝫ primos recubitus in cenis ꝛc. Væ nobis miſeris, ad quos phariſæorū uitia trāſierunt. Dominus cum dediſſet mandata legis per moyſen: ad extremum intulit: Ligabis ea in manu tua: & Deut.6.b
erunt immota ante oculos tuos. Et eſt ſenſus: Præcepta mea ſint in manu tua ut opere cōpleantur: ſint ante oculos tuos: ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc phariſæi male interpretantes: ſcribebant in membranis deca-

c 229 II